

Kliimapoliitika reaalsuskontroll: olukorrahinnang, mõjud ja alternatiivid

Aivar Usk

**Põhimõtte
Koda**

**Tulevased põlvkonnad vaatavad tõenäoliselt
hämmelduses tagasi praegusele ajajärgule,
mil irratsionaalne klimatism suutis mobiliseerida
näiliselt õilsate eesmärkide nimel mõttetustega
tegelema rohkem heasoovlikke inimesi kui ükski
varasematest -ismidest.**

Sisukord

Kokkuvõte	4
Sissejuhatus	5
Olukorrahinnang	7
Olukord kliimamuutuste osas	7
Olukord kliimateaduses	11
Olukord kliimapoliitikas	15
Kliimapoliitika mõjud	20
Eeldatav mõju kliimale	20
Eeldatav mõju majandusele	20
Mõju ühiskonnale	23
Kliimapoliitilised alternatiivid	25
Võimalikud stsenaariumid	25
Tähelepanekud ja soovitused	26
Viited	28

Kokkuvõte

Mõttepaberis on püütud lühidalt analüüsida **kliimapoliitikaga** seonduvat probleemistikku nii Eestis kui läänemaailmas: selle kujunemine, mõjud, trendid ja otstarbekohasus, samuti kliimateaduse ja kliima hetkeseis ja tõenäolised suundumused.

Viidatud allikmaterjalidel põhinevad järgmised tähelepanekud ja järeldused:

- T1. **Meie planeet ei ole kliimakriisis** ega jõua kasvuhoonegaaside tõttu kriisi ka sajandi lõpuks.
- T2. Kliimapoliitika jõulised „leevendusmeetmed“ on kliimamuutustega seotud ärahoitavate riskide realistlikku ulatust arvestades ebaproportsionaalselt koormavad ning vajavad tühistamist või põhjalikku ümberkujundamist.
- T3. Kliimamuutustega kohanemise meetmed võivad tulevikus olulisteks muutuda, kuid vajavad ratsionaalset analüüsi ning ei nõua eraldi seisvat kliimaseadust.
- T4. Ühiskond vajab vabastamist kliimakriisi-ideoloogia propagandistlikust survest nii avalikus arvamustevahetuses, majandus- ja väärtusruumis kui haridussüsteemis.

Tähelepanekutest tulenevad soovitused on peatükis [Tähelepanekud ja soovitused](#).

Sissejuhatus

Kui Eesti aastal 2004 Euroopa Liitu jõudis, oli kliimapoliitika jõuline juurutamine juba alanud. Põhjenduseks on vajadus lõpetada inimtegevuse käigus vabanevate kasvuhoonegaaside (KHG) kogunemine atmosfääri, et vältida nende kasvu väidetavalt katastroofilist mõju planeedi kliimale.

Euroopa Nõukogus algasid diskussioonid süsihappegaasi (CO₂) heite pidurdamise teemal peatselt pärast ÜRO Keskkonnaprogrammi (UNEP) ja Maailma Meteoroloogiaorganisatsiooni (WMO) poolt aastal 1988 moodustatud Valitsustevahelise Kliimamuutuste Paneeli (Intergovernmental Panel on Climate Change, IPCC) esimese aruande avaldamist aastal 1990. Tulemusena pandi paika kliimapoliitika kolm tänaseni jõus olevat suunda: kasvuhoonegaaside heite vähendamine, taastuvenergia edendamine ja energiatõhususe tõstmine. USA-s oli kliimapoliitika selleks ajaks juba mitu aastat debattide tulipunktis olnud ja need intensiivistusid pärast ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni (United Nations Framework Convention on Climate Change, UNFCCC) allkirjastamist aastal 1992. Vaatamata mainekate teadlaste vastuseisule ning tuhandeid allkirju kogunud Oregoni petitsioonile, allkirjastas USA valitsus esimese rahvusvahelise KHG heite piiramise kokkuleppe – UNFCCC Kyoto protokoll² novembris 1998, kuid parlamenti see ratifitseerimiseks ei jõudnudki ning märtsis 2001 teatas USA protokollist loobumisest. Euroopa Liit ratifitseeris Kyoto protokoll² maikuu 2002, ka Eesti on selle vabatahtlikest eesmärkidest lähtunud.

Euroopa Komisjon jõudis esimeste energiasäästumeetmeteni aastatel 1991–1993 ning tegi aastal 1992 ettepaneku ka CO₂-maksu kehtestamiseks, kuid Ühendkuningriigi poolt juhitud liikmesriikide grupp suutis selle algatuse nurjata.³ Kuigi sellist maksu pole universaalsena õnnestunud tänapäevani kehtestada ning algsed kliimameetmed olid vabatahtlikud, suudeti aastal 2005 juurutada seni toimiv kasvuhoonegaaside heitkoguse ühikutega kauplemise süsteem HKS⁴ (Emissions Trading System, ETS) – „EL-i kliimapoliitika nurgakivi, mille eesmärgiks on võidelda kliimamuutustega.“ ETS kehtestas fossiilkütuste kasutamisel saadud tulude ümberjagamiseks tänaseks murettekitavalt kõrgeks kasvanud süsinikukvoodid,⁵ mis põhjustavad muuhulgas ka Eesti põlevkivielektri kõrgeid hindu. Süsteemi kavandatud laiendus ETS2 pidanuks rakenduma juba aastal 2027, kuid lükati hiljuti osa liikmesriikide vastasseisu tõttu edasi. Lisaks ETS-ile on Euroopa Liidu kliimapoliitika „alustaladeks“ jagatud jõupingutuste määrus ESR (Effort Sharing Regulation) ja LULUCF (Land Use, Land Use Change and Forestry) ehk maakasutus, maakasutuse muutus ja metsandus.

Kliimapoliitika deklareeritud eesmärkideks on kliimamuutuste „leevendamine“ (kasvuhoonegaaside heite vähendamine ja sidumise suurendamine) ning kliimamuutuste mõjudega kohanemine („kliimamuutusest põhjustatud riskide maandamine“). Konkreetseks eesmärgiks on detsembris 2015 toimunud Pariisi kliimakonverentsil COP21 sõlmitud kokkulepe⁶ sajandi lõpu kliima osas: „Hoida globaalse keskmise temperatuuri tõus tuntavalt alla 2 °C võrreldes

tööstusrevolutsiooni eelse ajaga ning teha ühiseid jõupingutusi selleks, et temperatuuri tõus piirduks 1,5 °C-ga.⁷ Selle veenvate teaduslike põhjendusteta eesmärgi saavutamiseks nähakse vajadust maailma riikide muutumiseks „kliimaneutraalseteks“ tähtajaga enamasti aastaks 2050, milleks on aasta 2019 detsembris algatatud Euroopa Rohelises Kokkuleppes kohustunud nii Euroopa Liit kui ka Eesti valitsus (oktoobris 2019).⁸ Eelnevalt oli Riigikogu aastal 2017 heaks kiitnud KHG heite 80% vähendamise aastaks 2050, täieliku kliimaneutraalsuse heakskiitmiseni jõuti veebruaris 2023.⁹ Sisulisi arutelusid avalikkuses ei toimunud, kliimamuutuste inimtekkelisuse osas skeptiliste mainekate teadlaste (Endel Lippmaa, Anto Raukas, Volli Kalm, Olavi Kärner jt) seisukohti ignoreeriti.

Väärrib tähelepanu, et ÜRO seitsmeteistkümne jätkusuutliku arengu eesmärgi (SDG) seas on „kliimategevused“ vaesuse ja näljaga võitlemise ning tervishoiu, hariduse, vee ja energia kättesaadavuse tagamise ja muu olulisema järel järjekorras **kolmeteistkümnendal kohal**. Poliitikutel tasub järele mõelda, kuidas on kliimaaktivistidel õnnestunud kolmeteistkümnendajärgulise probleemiga tegelemine maailmas esikohale tõsta.

Regulatsioonide, kavade ja teekaartide menetlemisega paralleelselt on „rohelepele“ toetuse saamiseks toimunud avaliku arvamuse propagandistlik kallutamine kliimainfo valikulise levitamise ning „inimtekkelise kliimakriisi“ narratiiviga mitte ühilduva info leviku tõkestamisega. Märkimisväärse hulga avalikest aruteludest kõrvale tõrjutud teadlaste seisukohti arvesse võttes on põhjust kahelda väidetava „kliimakriisi“ olemasolus või peatses saabumises ning sellest tulenevalt ka eraldiseisva kliimapoliitika vajalikkuses.

Olukorrahinnang

Olukord kliimamuutuste osas

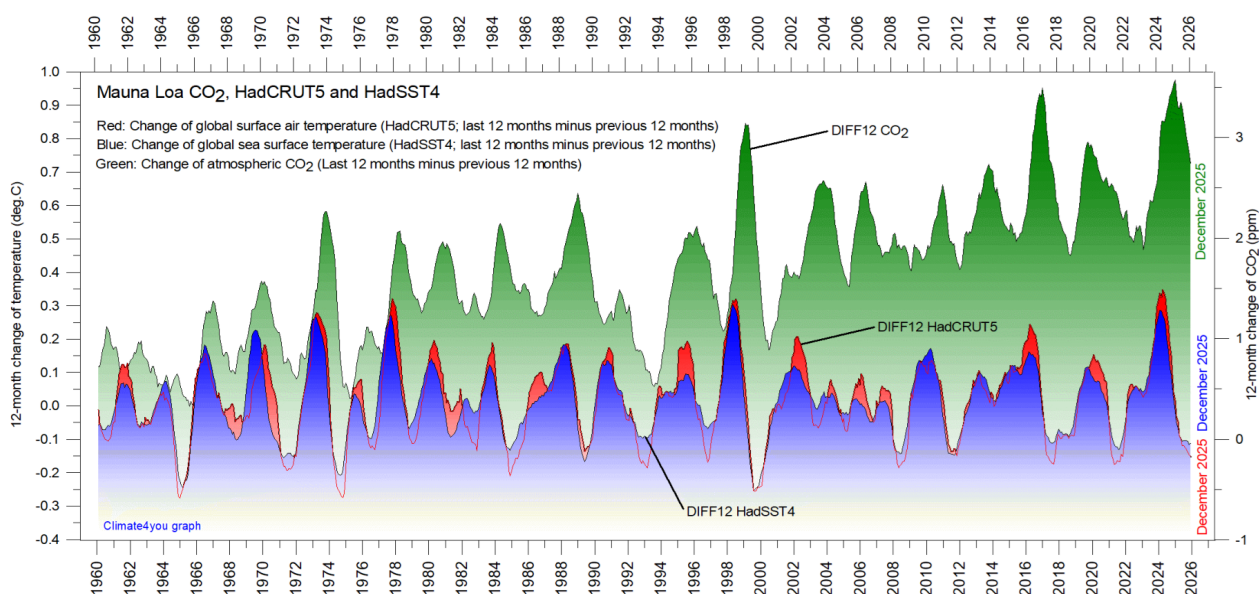
Planeedi Maa kliima on olnud pidevas muutumises kogu senise enam kui nelja miljardi aastase ajaloo jooksul, mille käigus süsihappegaasi osakaal atmosfääris on ületanud tänapäevaseid näite suurusjärgu võrra, põhjustamata pöördumatuid „murdepunkte“; mõne mineviku perioodi kui „normaalse“ väljatoomine ei ole põhjendatud. Viimase 50 miljoni aasta vaates on temperatuur olnud valdavalt langustrendis. Erakorralisteks saab suurt osa äärmuslike ilmastikunähtusi pidada vaid neid lühikeses, kümnete kuni sadade aastate pikkuses taustsüsteemis vaadeldes. Kliimast saab rääkida statistilises võtmes ilmastiku 30-aastaste muutuste vaates, jooksvalt esinevate äärmuste puhul on tegu ilmastikunähtuste, mitte „kliimanähtuste“ või „kliimasündmustega“. Mida äärmuslikum on selline nähtus, seda suurema tõenäosusega on ta olemuselt loodusliku algupäraga juhuslik või tsükliline ilmastikunähtus – kliima muutumine toimub aeglaselt ja väikese sammuga, eriti selles osas, mille puhul võiks põhjustajaks pidada inimtekkelisi kasvuhoonegaase.

Kliimaaktivistidest teadlaste ammustele ennustustele vaatamata ei ole enneolematuid katastroofilisi kliimamuutusi seni näha – endiselt kogeme talvel lumekatet, Arktika veed pole muutunud suvelgi jäävabaks,¹⁰ vaid sulamine on hoopis aeglustunud,¹¹ ning nii Antarktika kui Gröönimaa jääkilbid on pigem stabiilsed olnud, kui välja arvata tektoonilise aktiivsuse tõttu toimunud sulamine.^{12,13} Ehkki IPCC aruannetele on sageli ette heidetud kallutatust ning isegi valeinfo levitamist,¹⁴ annab IPCC viimatisel teadusaruande AR6 WG1 (2021) tabel 12.12 peatükist 12.5.2.¹⁵ aktiviste kaine hinnangu: nii kaasajal kui aastaks 2100 on peamistest kliimamõjudest ilmsed ainult temperatuuride mõningane tõus ja kuumalainete esinemine, aastatel 2050–2100 tõenäoliselt ka ookeanivee muutused happelisuse suunas. **Jõgede üleujutused, tugevad sajud koos neist tulenevate üleujutustega, põuad, „tuleilm“, tormid ja tsüklonid ei ole „tööstusajastul“ märkimisväärselt sagenenud ega intensivistunud**, kuid suutlikkus nende registreerimiseks on täiustunud; seda kinnitavad ka hilisemate aastate ilmavaatlused. **IPCC teadusaruannetes ei räägita kliimakriisist.**

Suhteliselt ühtlaselt atmosfääris kasvava süsihappegaasi osakaalu taustal on oluline eristada selle protsessi mõningast **korrelatsiooni** temperatuuride muutumisega ja **põhjuslikkuse** määratlemist. Nimelt on CO₂ aeglasele, kuid pidevale kasvule vaatamata nii eelmisel kui käesoleval sajandil esinenud pikemaid perioode, mille jooksul **temperatuur kas langes** (1945–1975) või püsis peaaegu muutumatuna (~2003–2018).¹⁶ Oslo Ülikooli geograafia emeriitprofessori Ole Humlumi igakuistes kliimaülevaadetes esitatud ilmastikuparameetrite analüüs näitab seoseid CO₂ aastase juurdekasvu ja temperatuuride vahel: CO₂ kasv järgneb temperatuuri tõusule atmosfääris maismaa kohal, mis omakorda järgneb temperatuuri tõusule merepinna kohal¹⁷ (Joonis 1).

Professor Humlumi kuukokkuvõtetest ja veebist leiab ka graafikud seostega Päikese aktiivsuse tsüklite, troopilise ilmastikunähtuse El Niño Southern Oscillation (ENSO) faaside ja CO₂ aastase juurdekasvu vahel.¹⁸

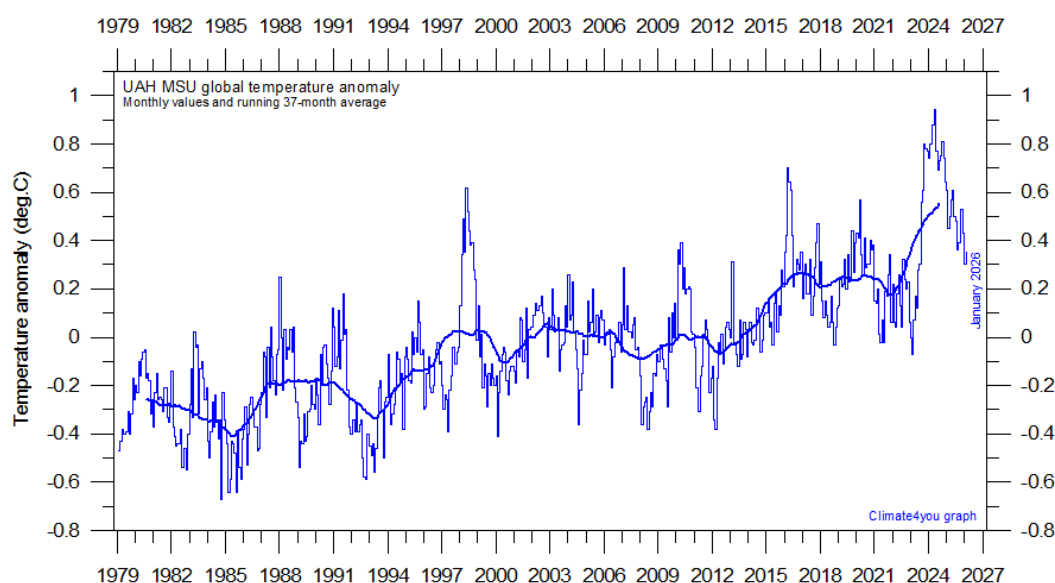
Kogu globaalse temperatuuri kontseptsioon on üksjagu kriitikat pälvinud. Kui viimase poolsajandi jooksul on ülemaailmse keskmise temperatuuri hinnanguline tuletamine võimalik tänu satelliitvaatlustele, siis temperatuuride täpne kindlaksmääramine minevikuperioodidel on kaudsetele allikatele loovat lähemist nõudev ülesanne. Sellest tulenevalt on hinnang globaalsele soojenemisele suhteliselt suure määramatusega – seda enam, et on teada fakte sünteesitud ja homogeniseeritud minevikuandmete tagantjäre „jahedamaks“ korrigeerimise kohta. Valdavalt räägitakse temperatuuride erinevusest võrdlusperioodide vahel – „temperatuurianomaaliast“ võrreldes „tööstusajastu“ algusega 1850–1880 või muu referentsperioodiga. Globaalseks maapinnalähedase õhukihi temperatuuriks arvutab Euroopa Liidu satelliidipõhine kliimateenus Copernicus Climate Pulse¹⁹ hetkel 14,85 °C (14.04.2026), kaks aastat tagasi oli see 15,18 °C (15.04.2024) ning aastate 1850–1900 keskmine temperatuur oli 13,84 °C.

Joonis 1. CO₂ osakaalu (roheline), maa- (punane) ja merepinnalähedaste (sinine) temperatuuride 12-kuuliste muutuste vaheline seos aastatel 1960–2025. CO₂ juurdekasvu tipud järgnevad tugeva El Niño aastatele.

Erilist tähelepanu väärib aastatel 2023 ja 2024 toimunud suhteliselt kiire soojenemine, mis üllatas klimatolooge signaalina nende ebapiisavast kliimaprotsesside mõistmisest²⁰ ning käivitas järjekordse katastroofiennustuste laine. Nagu dr Humlumi poolt Alabama Ülikooli (UAH) kliimateadlaste satelliidiandmete analüüsi põhjal märtsikuu kliimaaruandes²¹ avaldatud graafikult näha, **lõppes soojenemine juba 2024. aasta teises pooles ning järgnes kiire võnkuv jahe-nemine** (Joonis 2). Pööret soojenemises kinnitavad ka programmi Copernicus Climate Plus vaatlusandmed ning USA NOAA maa- ja meremõõtejaamadel põhinev analüüs,²² ehkki globaalse temperatuuri väiksema langusega. Kuigi kiire soojenemise ja jahtumise põhjuseid alles uuritakse, võib suure tõenäosusega oletada, et **seda ei saanud põhjustada süsihappegaasi osakaalu aeglane kasv atmosfääris.**²³ NASA, NOAA jt teadlaste aastal 2024 avaldatud artikli kohaselt on suurem osa käesoleva sajandi alguskümnendite soojenemisest tingitud päikesekiirguse kasvanud neeldumisest ookeanides pilvisuse vähenemise tõttu.²⁴

Kuna planeet Maa väljus XIX sajandi keskpaigas aastatuhande külmimast perioodist – **Väikesest jääajast** –, siis ei peaks sellele järgnev soojenemine üllatav olema. Kaasaegne soojenemine ei ole pikema kliimaajaloo vaates eriline, millisena seda sageli püütakse kujutada; kaugemat minevikku kirjeldavad temperatuuriandmed on tänapäevastega võrreldes hõreda, sadat aastat ületava ajasammuga ning IPCC poolt temperatuuri „hokikepikõvera“ toetuseks kasutatav teadustöö kinnitab tegelikult tänapäevastest kõrgemate temperatuuride esinemist tööstusajastule eelneval perioodil.²⁵ Mitmed teadlased peavadki üheks soojenemise peamistest põhjustest eelkõige muutusi Päikese kiirguses, mis koos planeedi orbitaalsüklite mõjuga juhivad kliima kujunemist ja tsüklilisi loodusnähtusi. Kindel näib olevat see, et olemasolevate andmete põhjal ei

Joonis 2. Globaalse temperatuuri muutused 1979–03.2026.
Referentsperiood: 1991–2020.

saa väita, et soojenemine on olnud valdavalt inimtekkeline.²⁶ Kahtlusi pole aga selles, et atmosfääris tõusnud CO₂ osakaal on kõrbestumise asemel tänu fotosünteesi tõhustamisele põhjustanud planeedi kasvavat rohestumist²⁷ ning põllukultuuride saagikuse kasvu isegi soojemates kliimavöötmes.²⁸ Inimtekkelisuse „sõrmejälje“ tuvastamiseks aastakümneid kasutatud matemaatiliste meetodite asjakohasus on aga statistikateadlaste poolt korduvalt vaidlustatud²⁹ ning nende eesmärk on poliitiline, mitte teaduslik.³⁰

Nii nagu tegelikkuses ei eksisteeri ühe mõõdetava arvvaartusena globaalset temperatuuri, on ka „planeedi kliima“ väga suureks üldistuseks – muutused kulgevad erinevates kliimavöötmes erinevas tempos ja ulatuses. Tihti kuuleme, et Eestis või Arktikas on soojenemine kiirem kui keskmiselt; see on tingitud Maa kliimasüsteemi eripäradest – ekvaatoril on soojenemine ootuspäraselt väiksem kui poolusele lähemal. Eestis on tuhandeid aastaid tagasi pikalt esinenud kaasaegsetest mitme kraadi võrra kõrgemad temperatuurid, kusjuures CO₂ osakaal atmosfääris oli tänapäevasest ligi kolmandiku võrra madalam.³¹ Ka viimaste aastate soojem periood pole temperatuurirekordite loendit täiendanud: kõigis Ilmateenistuse mõõtejaamades jäävad temperatuuride maksimumid aastate vahemikku 1882–2021.³² Ülemaailmselt on kinnitust leidnud keskaegne, Rooma-aegne ja teised soojaperioodid.

Juba enne USA presidendi Donald Trumpi ametisse astumist koostatud ning oktoobris 2024 avaldatud riskianalüüsiraport³³ tuvastas: **kliimamuutused ei ole inimkonnale eksistentsiaalne oht**, jäädes võrdluses asteroiditabamuste, tuumasõja ning pandeemiatega regionaalsetena vähemolulisteks.

Pärast 15 aastat meedias kestnud kliima- ja keskkonnaaktivistide kampaaniat toetuse saamiseks ettepanekule nimetada praegune ajastu eelmise sajandi keskpaigast alates kasvanud inimõhu tõttu planeedile inimajastuks, **antropotseeniks**, otsustasid „kõrgema kaliibri geoloogiateadlased“ Rahvusvahelises Geoteaduste Ühingu (IUGS) märtsis 2024 toimunud hääletusel siiski ülekaalult seda mitte teha, kuna põhjendusi ei peetud veenvateks.³⁴

Riikide kliimakohtumise COP30 lõppraportis tõdetakse, et erinevalt varasematest hinnangutest, mis ähvardasid globaalse temperatuuri tõusuga sajandi lõpuks enam kui 4 °C võrra (tööstusajastu alguse ehk Väikese jääaja lõpuga võrreldes), on nüüdseks kahanenud vahemikku 2,3–2,5 °C.³⁵ Kuigi need numbrid võivad olla realistlikud ning lähedased mõnede „kliimarealistidest“ teadlaste hinnangutele, ei näi kliimateadusest toituvad teadlased sellise tõdemusega leppivat: arvestades, et **ligikaudu pool sellest temperatuuri tõusust on juba saavutatud**, ei motiveeriks tänapäevasega võrreldes täiendav soojenemine ligikaudu 1,2 °C võrra kulukaid „leevendusmeetmeid“ taluma.

Vajadust kliimamuutuste „leevendusmeetmete“ rakendamiseks on põhjendatud suurte majanduslike kahjudega, mis kaasnevad äärmuslike „kliim nähtustega“. Senise olukorra poliitilisest kallutatusest vaba analüüs näitab, et ehkki kindlustuskahjud on aastakümnetega tõusnud, on selle põhjusteks olnud rahvastiku, SKP ja elukvaliteedi kasv, mis on toonud kaasa inimasustuse tihenedamise intensiivsetele ilmastikunähtustele avatud aladel ning ehitushindade

tõusu.³⁶ Tuleviku hiigelkahjusid ennustanud teadustöö aastast 2024, mille suur hulk finantsasutusi oma prognoosides aluseks võttis, osutus aga sisult vigaseks ning eemaldati avalikkusest.³⁷

Kokkuvõtteks võime järeldada: kuna kliimamuutus ei ole käesoleval ajal ega ettenähtavas tulevikus inimkonnale eksistentsiaalseks ohuks ning inimtegevuse katastroofiline mõju kliima muutumisele pole veenvalt tõendatud, siis pole põhjust rääkida globaalsest inimtekkelisest või ka looduslikust kliimakriisist ega juurutada ebasproportsionaalselt kulukaid meetmeid sellega võitlemiseks.

Olukord kliimateaduses

Kliimapoliitika teaduspõhisust toonitades on tavaks viidata IPCC-le kui autoriteetsele infoallikale, kuid teadusuuringutega see organisatsioon siiski otsest ei tegele. Mitmeaastase perioodilisusega avaldatavad IPCC hinnanguaruanded (assessment report, AR) koostatakse vaatlusperioodi jooksul avaldatud tuhandetele teadusartiklitele tuginedes, kuid nii valikuprotsess kui tulemustele viitamisel kasutatavad meetodid on olnud põhjendatud kriitika objektiks. Avalikkuses püütakse vältida tähelepanu juhtimist kliimateaduses esinevatele suurtele määramatustele, kindla tõenduseta hüpoteesidele ja vaidlusalustele küsimustele, esitledes kliimateadust eksitavalt täppisteadusena.

Kliimakriisi-narratiivi puhusid algselt suureks üksikud aktivistidest teadlased ja nende poolt propageeritava kliimanetraalsuse-ideoloogiaga maailma-vaatelt kokku sobivad poliitikud, kelle „väärtuspõhisele“ positsioonile ei julge suurem osa teadlaskonnast senini vastu hakata. Aastal 1998 ei nõustunud 60-st USA kliimateadlasest koguni 50 vajadusega kliimapoliitika meetmete kehtestamiseks, kuna ei pidanud põhjendatuks väidet, et fossiilkütuste põletamisega kaasneb katastroofiline globaalne soojenemine.³⁸ Isegi globaalse soojenemise mõiste kasutusele võtnud dr Roger Revelle juhtis enne surma aastal 1991 tähelepanu KHG-põhise soojenemise teaduslike aluste ebakindlusele ning vajadusele hoiduda drastilistest „leevendusmeetmetest“.³⁹ Tänapäevaks on kliimateadlaste arv USA-s kasvanud ChatGPT hinnangul üle 10 000, maailmas kuni 40 000-ni.

Aastatel 1998–2012 ilmnis kliima väidetavat kõrget tundlikkust CO₂ osakaalu kasvu suhtes atmosfääris kahtluse alla seadev globaalse temperatuuri tõusu märkmisväärne aeglustumine, praktiliselt peatumine (hiatus).⁴⁰ Peatselt võeti kliima soojenemise asemel laialdaselt kasutusele termin „kliimamuutused“, mis võimaldas hakata inimtekkelisust omistama ka muudele ilmastikunähtustele, sealhulgas kliima kohatisele jähkumisele. Seejuures omistab UNFCCC definitsioon terminile automaatselt ka inimtekkelisuse, ehkki IPCC teadusaruannete neutraalsemas vaates katab see nii inimtekkelisi kui looduslikke kliimamuutusi.

Meediast võib jääda petlik mulje, et „kliimakriisi“ vastu võtavad sõna üksikud kliimamuutusi eitavad veidrikest pseudoteadlased, kelle on oma ärihuvide edendamiseks palganud fossiilkütuste tootjad. Kuigi tänapäeval räägitakse

kliimapolitiikat õigustades teadlaste laialdasest konsensusest kliimamuutuste inimtekkelisuse osas (tüüpiliselt mainitakse numbreid 97% või 99%), siis on selliste väidete toetus tegelikkusest kaugel, nagu lähemal uurimisel selgub. Usutav on USA klimatoloogi Judith Curry hinnang: valdav osa teadlastest on ühel meelel selles, et maapinnalähedased temperatuurid on alates aastast 1880 tõusnud; inimtegevus on lisanud atmosfääri süsinikdioksiidi; süsinikdioksiidil ja teistel kasvuhoonegaasidel on planeedile soojendav mõju. **Konsensus puudub aga kliimapolitiika vaatenurgast kõige olulisemates küsimustes: kui suur osa viimaste aegade soojenemisest on põhjustatud inimkonna poolt, kui palju planeet soojeneb XXI sajandi jooksul, kas see soojenemine on ohtlik ning kas fossiilkütuste kasutuse kiire elimineerimine parandaks inimkonna heaolu.**⁴¹

IPCC aruannete koostamisel otseselt osalevate teadlaste ring ei ole tegelikkuses kuigi suur ning neile on ette heidetud „sarnaselt mõtlejate“ eelistamist nii töögruppides kui teadusartiklite analüüsil. Heaks näiteks on USA teadlase Roger Pielke poolt avaldatud hiljutise troopiliste tsüklonite intensiivistumist käsitleva artikli analüüs, mille ajakirjandusele esitletavat tulemust ei ole kooskõlas artikli sisus väidetavaga, kusjuures uuringu metodoloogia on pealegi vaieldava kvaliteediga.⁴² Kuna kliimateaduse publitseerimist eelretsenseeritavates väljaannetes korraldab väidetavalt aktivistlikust maailmavaatest lähtuv võrgustik,⁴³ mille puhul on sagedased huvide konfliktid,⁴⁴ on paljud kliimapolitiiliste ootustega vastuolus tulemusi saavutanud teadlased loobunud püüetest oma uuringutulemuste neisse pakkumisest ning kolinud avaldamise veebiväljaannetesse ja -blogidesse. Teemad nagu näiteks pseudoteaduseks nimetatud⁴⁵ ekstreemsetele ilmastikunähtustele inimtekkelisuse omistamine on aga koondunud kitsa autorite ringkonna kätte,⁴⁶ kes sageli esindavad aktivistlike lobigruppide huve.

Ka inimtekkelise kliimakriisi hüpoteesi skeptiliselt suhtuvad **kliimarealistidest teadlased** on vähemalt osaliselt koondunud – enamasti mitteformaalsetesse ja veebipõhistesse kooslustesse, mille loendi leiab Iirimaa kliimateaduse foorumi veebist.⁴⁷ Ülevaade tuntuimatest kliimarealistidest teadlastest on leitav ka eestikeelsena, suur osa neist on kahtlusteta erudeeritud ja oma tegevuses vabad poliitilistest mõjutustest.⁴⁸ Veebiotsing pakub Euroopa kliimarealistide hulka lisaks tuntud nimesid nagu Ray Bates (Iirimaa), Nicola Scafetta (Itaalia), Lennart Bengtsson ja Nils-Axel Mörner (Rootsi), Björn Lomborg (Taani) jt.

Tähelepanuväärseim on viimastel aastatel Euroopas tegutsev organisatsioon Global Climate Intelligence Group (Clintel.org), mille juhtimise võttis detsembris 2025 üle Tallinna Tehnikaülikooli audoktor Václav Klaus, Tšehhi Vabariigi endine president, kes kõhklusteta kuulutab: „Suurimaks ohuks vabadusele, demokraatialle, turumajandusele ja jõukusele pole 21. sajandi alguses enam sotsialism ega kommunism. Selleks on ambitsioonikas, ülbe, ebaaus keskonnaideoloogia.“⁴⁹ Clinteli poolt hallatava **kliimakriisi ja ohuolukorda eitava deklaratsiooni**⁵⁰ on aprilli seisuga allkirjastanud 2062 teadlast ja spetsialisti 64-st riigist, nende seas kaks Nobeli füüsikapreemia laureaati ja 11 IPCC koostöökogemusega eksperti. Asukohariigist Hollandist on teaduskraadiga allkirjastanud 161, Prantsusmaalt on neid 114, Saksamaalt 124, Itaaliast 214, jne. Osaleb hulgaliselt teadlasi Euroopast, kelle nimed on allkirjaloendist leitavad.

Kliimateaduse vaidlusküsimuste sügavam sisuline mõistmine eeldab alusteadmisi kvantfüüsikas ja termodünaamikas, mistõttu võib Dunningi-Krugerite efekti mõju all toimijateks pidada valdavalt osa kliimakriisiga hirmutajatest, nende seas ka paljusid mittetehnilise taustaga kliimateadlasi. Suurem osa ühiskonnast ei teadvusta tõenäoliselt isegi keskseid fakte, mille rõhutamist on avalikkuses enamasti püütud hoiduda, kuna need ei aita kaasa kriisikuvandi loomisele: **peamiseks kasvuhoonegaasiks on veeaur, mis põhjustab erinevatel hinnangutel 75% (IPCC) kuni 95% kasvuhooneefektist, maskeerides osaliselt teiste kasvuhoonegaaside mõju. Kogu atmosfääris sisalduva süsihappegaasi kasvuhooneefekt jääb väiksemaks kui 25% ning on praeguse osakaalu puhul atmosfääris sisuliselt küllastunud** – iga lisanduv CO₂ molekul soojendab troposfääri eelmisest vähem. Neid fakte ei eita ka IPCC, mis tunnistab küllastumisest tingitud logaritmilise iseloomuga mõju: igal CO₂ osakaalu kahekordistumisel on samaväärne soojendav toime. Kliima tulevasele soojenemisele hinnangu andmisel ongi kesksel kohal see **kahekordistunud CO₂ osakaalu mõju ehk tasakaalustunud kliimatundlikkus, mille numbrilise väärtuse osas lahknevad eri riikide kliimateadlaste hüpoteesid kordades, mitte komakohtade võrra; konkreetseid numbreid vaadates ei ole võimalik kriisi peatset saabumist tuvastada.**⁵¹ Lisaks on IPCC aruannetes kirjeldatud CO₂ residentsuse aega atmosfääris peetud lausa suurusjärgude võrra ülehinnatuks.⁵² Väidetavalt ei käsitle IPCC piisava hoolikusega pilvede ja päikese mõjusid kliima muutumisele, mille osas on käesolevaks ajaks ka teadmused ebapiisavalt kogunenud.

Kuigi IPCC kolmas teadusaruanne kirjeldas kliimasüsteemi kui mittelineaarset ja kaootilist, mille olekute pikaajaline etteennustamine ei ole võimalik, üritavad teadlased selleks kasutada kliimamudeleid ja globaalse kasvuhoonegaaside heite stsenaariume. Siinkohal viidatud artiklis⁵³ toodud väiteid **kliimamudelite puudulikkust alusteadusest tuleneva ebarealistliku soojenemise ennustamise kohta kinnitavad ka hilisemad uuringud.**^{54, 55} Seejuures kasutasid ilmselt ühiskondlik-poliitilisest tellimusest motiveeritud teadlased isegi IPCC poolt ebarealistlikuks tunnistatud äärmuslikke stsenaariumeid RCP8.5 ja SSP5-8.5 veel aastal 2025 päevas üle 30 teadusartikli avaldamisel,⁵⁶ aastakokkuvõttes ligi 11 000 juhul. Ka aprillis 2026 ilmunud artikli järel, milles kirjeldatakse IPCC järgmise aruande AR7 ettevalmistamiseks loodud CMIP7 perekonna uusi stsenaariume ning **kinnitatakse seniste suurimat soojenemist ennustanud stsenaariumite ebausutavust,**⁵⁷ jätkub nende põhjal kliimakatastroofi-ennustuste tootmine. IPCC aruannetest on infoahelas tehniline sisu > kokkuvõtte poliitikakujundajatele > meediakajastus avalikkusele võimendatult serveeritud just äärmuslikke tulevikuhinnanguid, nagu äsjane uuring tuvastas.⁵⁸ Peavoolu-kliimateaduses esineb kahetsusväärset palju moraalseks peetava eesmärgi nimel **pooltõdede ja lausvaledega manipuleerimist, mille paljastused enamasti laiema avalikkuse ette ei jõua.**⁵⁹

Ka Eesti kliimaseaduse koostamise põhjendusena viidatud uuringust tsiteeriti väljatöötamise kavatsuses valdavalt nüüdseks ebausutavaks tunnistatud stsenaariumi RCP8.5 kasutades saadud tulemusi, kohati esitati aga lausa uuringle vasturääkivaid väiteid, nagu ma kliimaseaduse VTK tagasiside avalikus kommentaaris⁶⁰ oktoobris 2023 viitasin. Ka tegevteadlaste poolt pakutav poliitikanõustamine ei lähtu kahjuks kliimarealismist.⁶¹

USA Energeetikaministeeriumi poolt aastal 2025 tuntud kliimarealistidest teadlastelt tellitud „kriitiline hinnanguaruanne“⁶² kasvuhuonegaaside mõjust riigi kliimale võttis olukorra viimatiste teadusuuringute ja IPCC aruannete põhjal kokku järgnevalt: CO₂ poolt põhjustatav soojenemine näib olevalt majandust vähem kahjustav, kui üldiselt on arvatud, ning agressiivsed „leevendusmeetmed“ võivad osutada rohkem kahju kui kasu toovateks; USA poliitikameetmete mõjud globaalsele kliimale oleks eeldatavasti tuvastamatult väikesed.⁶³ Väärib märkimist, et aruandele tagasisidena saadetud kriitikas süüdistati autoreid ühe võtmeküsimuse väärtõlgendamises: ka eelpool viidatud IPCC AR6 WG1 (2021) tabel 12.12 ei võimaldavat väita, et nii kaasaajal kui sajandi lõpuni puudub inimõju valdava osa kliimaparameetrite muutumisele äärmuslike ilmastikunähtuste osas, vaid seda tulevat tõlgendada vastavate uuringute, mitte mõjude puudumisena: seni puuduvad teadusuuringud, mille tulemused oleks selliseid mõjusid tuvastanud. Aruanne meenutas aga tõsiasja, et alles eelmine IPCC raport AR5 (2013) pidas kliimamuutuse mõju majandusele väikeseks ning enamus majandusteadlastest on kliima vallas inimkonnale optimaalseks pidanud „ootame-vaatame“ lähenemist. Agressiivsed kliimameetmed peaks vajadusel kasutusele võetama sajandi teises pooles.

Teadaolevad arengud IPCC suunal ei anna paraku organisatsiooni aruannete senisest realistlikuma suuna võtmiseks palju lootust: USA lõpetas oma tegevuse IPCC-s ning ei saa seda enam seestpoolt mõjutada, samas on teateid uue aruande AR7 koostamisel võtmepositsioonid saanud aktivistliku taustaga teadlastest.⁶⁴ Kuigi „kliimateadlane“ pole erialaselt üheselt defineeritud määrang, on selles kategoorias ChatGPT leitu põhjal aktiivseid teadlasi ligikaudu 18 000, kellest 664 (~4%) teadustulemusi kajastas viimastine IPCC aruanne AR6. Subjektiivsel hinnangul on viimastel aastatel sagenenud **inimtekkelise kliimakriisi kontseptsiooni sisuliselt vaidlustavate teadusartiklite** avaldamine, milles ei pruugita kriitikat sisukokkuvõtte tasemel otseselt välja tuua. Mõnedel juhtudel toovad värsked uuringud välja IPCC hinnangutes pikalt kasutatud ebaõnnestunud metodoloogia.⁶⁵

Aktivistidest teadlased kasutavad ära aastate 2023–2024 **kõrgemaid temperatuure**, et nende konkreetseid põhjuseid lähemalt uurimata globaalse soojenemise kiirenemise häirekella kõlistada. Heaks näiteks on äsja ka Eesti meedias kajastatud artikkel, mille üks autoritest Stefan Rahmstorf tegutseb Euroopa tuntuimas kliimaaktivistide kasvukeskkonnas – Potsdami Kliimamõjude Uurimisinstituudis (PIK); artikli tulemuste korrektsuses kahtleb isegi mainekas IPCC sidemetega tegevteadlane Zeke Hausfather.⁶⁶ Varasemalt on PIK teadlaste alarmistlike väidete mõttetusele tähelepanu juhtinud Bjorn Stevens, Max Plancki Meteoroloogiainstituudi direktor, kes pidas kahetsusväärseks, et meedia eelistab tasakaalukale analüüsile maailmalõpu-lugusid ning neid kriitikavabalt avaldab.⁶⁷ Hamburgi ülikooli professor Fritz Vahrenholt on kliimadogmadega võidelnud aastakümneid, kritiseerides koos Euroopa kolleegidega ka kliima „murdepunkte“.⁶⁸

Eesti **kliimateadlased** on väidetavalt suhtunud inimtekkelisse kliimakriisi enamasti skeptiliselt. Olavi Kärner ja Piia Post osalesid rahvusvahelises teadlaste grupis, mis avaldas aastal 2007 IPCC neljanda teadusaruande (AR4) kohta kriitilise dokumendi,⁶⁹ milles vaidlustati inimtekkelise soojenemise ulatus.

Teemaga tuttavad Endel Lippmaa, Anto Raukas, Arno Arrak, Arvi Liiva ja Volli Kalm avaldasid julgelt oma kriitilisi seisukohti ajakirjanduses. Klimatoloog Jaak Jaagus ja keemiaprofessor Olev Träss allkirjastasid pöördumise Riigikogu liikmete poole kliimakriisi puudumise ja kliimaseaduse mittevajalikkuse teemal. Teaduste Akadeemia globaalmuutuste komisjoni esimees akadeemik Ülo Mander kuulutas ettekandes „Kliimasoojenemise põhjustest ja peatamise võimalikkusest“, et soojenemises on maakasutusel suurem roll kui fossiilkütuste põletamisel ning **kliima soojenemise peatamine on võimatu; vajalik on paradigma muutus.**⁷⁰

Kokkuvõtteks tuleb tõdeda, et kuigi avalikkuse eksistentsiaalsete ohtudega ähvardamise osas on hetkel tunnetatav varasemast suurem vaoshoitus, siis kliimapoliitika irdus reaalsusest juba selle algatamisel ning selle eesmärgid pole olulisel määral muutunud. Kuni poliitiline konjunktuur teadlaste asukohariikides sarnaselt USA-s toimunud pöördega kliimarealism suunale ei muutu, võib suur osa lääneriikide kliimateadlastest inertsist **jätkata rohepööretele ja kliimaneutraalsuse saavutamisele keskendunud valitsuste ootustele vastavate tulemuste tootmist.**

Olukord kliimapoliitikas

Eestis on täheldatav kliimapoliitika tähetunni möödumine: valitsusest kaotati märtsis 2024 senine kliiministri portfelli ning kliimaseaduse ettevalmistamisest lubati loobuda, heitmekaubanduse süsteemi ka hoonetes ja maantee-transportis kasutatavatele kütustele laiendamine (ETS2) tühistada või edasi lükata ning ettevõtete kestlikkusaruandlus (ESG) „edasi lükata ja hiljem muuta vabatahtlikuks“.⁷¹ Kuigi juba mõne aja möödudes pidas energietikaminister vajalikuks kliimaseaduse ettevalmistamisega jätkata, lubades sellega välja tulla suveks 2025,⁷² jõudis oluliste kärbetega Kliimakindla majanduse seaduse eelnõu Riigikogule saatmiseks valitsuses kinnitamiseni alles maikuu 2026. Kliimaministeerium säilis ja kliimanõukogu ei kadunud, lisaks tegelevad kliimapoliitiliste regulatsioonide elementidega ka teised ministeeriumid, kuna kümnendi alguses kujundati välja õhkkond, kus „eksistentsiaalse kliimakriisiga“ tuli võidelda kõigis valdkondades. Selleks kasutatakse näiteks EL taksonoomia määrusest tuleneva, kliima- ja keskkonnaeesmärke katva „ei kahjusta oluliselt“ (DNSH) põhimõtte⁷³ sulandamist riigiga suhtluses kõikjale, kuhu võimalik. Aastatel 2019–2023 võetud eesmärk kliimaneutraalsuse saavutamiseks aastaks 2050 on jätkuvalt paigas. Põhimõtteliselt vale on keskkonnakaitse ja „kliimakaitse“ ühtesulandamine, mis segustab tegelikkuses tähelepanu vajavad teemad vähemolulistega.

Isikuvabaduse Sihtasutus korraldas oktoobris 2024 põhjalikke tehnilisi argumente sisaldava pöördumise „Kliimahädaolukorda ei eksisteeri“ saatmise **kõigile Riigikogu liikmetele**, et selgitada rahvaesindajatele põhjuseid, miks puudub vajadus kliimaseaduse kehtestamiseks.⁷⁴ Kuigi hulgaliselt viiteid ekspertarvamustele sisaldanud dokument ei käivitanud ühiskonnas diskussiooni, oli sel tõenäoliselt väärtus kliimateaduse vähemtuntud faktide teadvustajana, mis peavad paika tänaseni. Jätkuvalt on asjakohane ka suunis: „Täna on Eestil

võimalus võtta sel suunal teerajaja roll ning alustada ühiskonna „deklimateerimisega“. See eeldab ka seniste kliimaeesmärkide ja kliimategevuste osas tehtud otsuste ja kavade järkjärgulist ümbervaatamist, keskendudes võimalike kliimamuutustega kohanemisele realistliku teadusega põhjendatavas ulatuses.“

Euroopa Liidus on arengud viimastel aastatel kulgenud kliimapoliitika leevendamise suunas, kuna juba rakendunud ja plaanimisjärgus rohemeetmete tulemusena kasvanud halduskoormuse ja nii tootmissisendite kui toodangu kallinemise tõttu **on hakanud avalduma tööstuse konkurentsivõime kaotus**. Lisaks kasvab ka rahulolematuse elanikkonna seas, kelle personaalset rahan-dusseisu on kliimaneutraalsuse poole pürgimise kulud pikapeale mõjutama hakanud. Juba novembris 2024 soostus Euroopa komisjon Omnibus-paketis üle vaatama kolm olulist kliimapoliitika instrumenti – kestlikkusaruandlusega seotud direktiivid CSRD, CSDDD ja EL-i taksonoomia;⁷⁵ detsembris 2025 jõustas Euroopa Parlament mitmed nendega seotud leevendused.⁷⁶ Novembris 2025 jõudsid liikmesriigid kokkuleppele heitmekaubanduse süsteemi ka hoonetes ja maanteetranspordis kasutatavatele kütustele laiendamise (ETS2) kehtestamise edasilükkamises aastani 2028 ning aasta 2040 kliimaeesmärkide leevendamises, mis on ettevalmistamisel. Kokkulepe ei olnud aga kaugeltki üksmeelne: „Sellegipoolest hääletasid mõned riigid, sealhulgas Poola, Slovakkia ja Ungari, 2040. aasta kliimaeesmärgi vastu, leides, et see kahjustab nende tööstuse konkurentsivõimet. Nende vastuseisust ei piisanud siiski kokkuleppe blokeerimiseks, mis vajab vähemalt 15 liikmesriigi toetust 27-st.“⁷⁷

Varasemast valjemini on hakanud kostma **tööstuse esindajate kriitilisi sõnavõtte, mis süüdistavad Euroopa Komisjoni ja valitsusi tööstust Euroopast pagendavas poliitikas**. Ajakirjanduses ilmub sagedamini teateid muudatustest riikide ja organisatsioonide kliimapoliitikas ning vastavasisulisel nõudmisel Euroopa Komisjoni suunal: Rootsi valitsus hakkab taas toetama fossiilenergia-seadmete ekspordi,⁷⁸ Saksamaa loobub rohelisest kütteseadusest⁷⁹ ning kantsler Merz „üritab kaitsta Saksa tööstust EL-i kliimapoliitika eest“,⁸⁰ Itaalia nõuab CO2 kauplemise süsteemi peatamist,⁸¹ kümme EL-i riiki nõuavad tööstusele leebemat heitkogustega kauplemise süsteemi,⁸² Poolas arutatakse ETS-ist lahku-mist,⁸³ president pakkus välja rahvahääletuse korraldamise EL kliimapoliitika toetamise küsimuses.⁸⁴ Eeldatavasti arvestab Euroopa Komisjon nendega aasta 2026 teiseks pooleks kavandatud ETS muudatusettepanekute ettevalmistamisel, liikmesriikide ettepanekutest tulenevalt on oodata jätkuvaid leevendusi. Häälekusega paistavad silma Tšehhi ja Poola, autotööstuse osas on Saksamaa ja Prantsusmaa initsiatiivil juba saavutatud aastaks 2035 plaanitud sisepõlemis-mootoriga autode tootmise täieliku keelu pehmendamist. Samas on „kliima-mõjude leevendamise“ aspektid sulandatud väga mitmete valdkondade regu-latsioonidesse, kus need kipuvad inertsist edasi töötama, kuni keegi neile tähelepanu ei juhi.

Hiljuti kehtestati mõnele Euroopa Liitu imporditavatele kaupadele kliima- ja energiameetmete paketist „Eesmärk 55“ pärinev süsiniku piirimeede (SPIM / CBAM),⁸⁵ mis peaks kaitsma kohalikke tootjaid süsinikumaksudeta riikidest pärinevate, madalamate kuludega toodetud kaupade ja materjalide eest. Meetmekaetud kaubagruppe on tulevikus plaanis laiendada. Kui ülejäänud

maailm Euroopa senise roheoasi-meelsusega kaasa ei lähe ning teoks saavad mahukad ETS muudatused, vajavad ka sedasorti kulukat administreerimist nõudnud meetmed tagasipööramist.

Seatud LULUCF poliitikaeesmärgid käivad üle jõu paljudele riikidele, mistõttu võib oodata mõningaid muudatusi, kuid Eestil soovitatakse valmistuda süsiniku heiteühikute ostuks.⁸⁶

Aastal 2020 rääkis Euroopa Komisjoni asepresident õhinaga kliimaneutraalsuse ajastu nutikast energiasüsteemist, kus energiat mitte ei toodeta selleks, et seda tarbida, vaid energiakasutust kohandatakse vastavalt taastuvenergia saadavusele.⁸⁷ Täna on esiplaanile kerkinud energia varustuskindlus ja taskukohane hind; Rahvusvaheline energiaagentuur IEA eemaldas USA survele kliimateema oma analüüsiraportite prioriteetide hulgast.⁸⁸ Saksamaa energia-minister esines hiljuti ootamatu avaldusega taastuvenergia kulukuse teemal, mis oleks veel paari aasta eest tagasiastumismõudeid esile kutsunud.⁸⁹

Euroopa Liidu 2021–2027 eelarvest on ligikaudu 34% kulunud „kliimategevustele“, järgmise eelarveperioodi 2028–2034 vahenditest on plaanis „kliima- ja keskkonnametmetele“ eraldada 35%.⁹⁰ Teaduse ja innovatsiooni üheksanda raamprogrammi Euroopa Horisont eelarves nähti ette vähemalt 35% vahendite eraldamine kliimaeesmärkidega seotud tegevuste rahastamiseks; ettevalmistatavas kümnendas raamprogrammis võetakse koos Euroopa konkurentsivõime fondiga (ECF) eesmärk suunata 43% eelarvest „kliima- ja keskkonnainvesteeringuteks“.⁹¹

Juba mõnda aega on olnud ilmne, et maailma rahvaste jätkuva toetuse tagamiseks kulukale ja elulaadi ümberkorraldamisega seotud ebamugavusi põhjustavale kliimapolitikale ei piisa kliimakriisi ohtusid rõhutava info levitamisest, vaid tuleks tõhusamalt takistada ka sellega mitte ühilduvate faktide avaldamist. ÜRO kliimakonverentsil COP30 algatati deklaratsioon kliimamuutuste alase teabe terviklikkuse kohta, Declaration on Information Integrity on Climate Change, eesmärgiga „tagada usaldusväärse ja täpse kliimamuutusi puudutava info kättesaadavus, et toetada kliimameetmeid“. Euroopa Nõukogu kinnitas sellega ühinemise jaanuaris 2026, Eesti oli algatusega ühinenud suurema kärata juba varem.⁹²

USA-s on inimtekkelist kliimamuutust suurimaks pettuseks nimetava president Donald Trumpi administratsioon käivitanud ühiskonna vabastamise kõigist kliimapolitiilistest piirangutest ja koormistest ning riik on välja viidud kõigist kliimamuutusi käsitlevatest rahvusvahelistest initsiatiividest ja organisatsioonidest – Pariisi kliimalepe, UNFCCC ja IPCC. Oluliseks riigisiseseks kliimapolitika muutuseks on aastal 2009 Keskkonnakaitseagentuuri poolt kehtestatud kasvuhoonegaaside tervisele ja ühiskondlikule heaolule ohtlikuks tunnistamise määruse (Endangerment Finding) tühistamine veebruaris 2026, mille tulemusena kaovad tagasiulatuvalt piirangud mootorsõidukite CO₂ heitele.⁹³ Ettevõtted ESG-kestlikkusaruandlusega ilmselt enam tegelema ei pea⁹⁴ ning juba on nähtud teateid liigselt rohevaimustusse kaldunud juhtide väljavahetamisest. Nii valitsuskui teadusasutustes on toimunud puhastus sõna „kliima“ sisaldavatest tegevustest, mis ei pruugi kõigil juhtudel põhjendatud olla.

Juba aastatel 2012–2014 uuris kliimapolitiika õigustamiseks kasutatava kliimateaduse seisukohtade paikapidavust grupp endisi USA Apollo, Space Shuttle, Sky Lab ja ISS kosmoseprogrammides osalenud NASA Johnson Space Centeri teadlasi ja insenere. Nende poolt sõnastatud kahekümne järelduse ja soovituse seas oli ilmselt olulisimaks tõdemus: **puuduvad veenvad tõendid inimtekkelise globaalse soojenemise tõttu tekkivate katastroofiliste kliimamuutuste osas** (7), seetõttu puudub vajadus koheseks sekkumiseks ning on piisavalt aega kliima uurimiseks ja tulevikuennustuste täpsuse parendamiseks (8).⁹⁵ Vastutusrikaste kosmoseüsteemide projekteerijate sõltumatult kujunenud arvamust on põhjust pidada kaalukamaks, kui sageli omakasust lähtuvate akadeemilis-ideoloogilises mullis tegutsevate, debateerimisest hoiduvate aktivistidest teadlaste oma.

Mujal maailmas võib lähenemine riigiti mõnevõrra erineda, kuid USA-s toimuv mõjutab ilmselt veel aastaid ka teisi riike poliitikameetmeid lõdvendama. Lisaks kaudsele eeskujule ning IEA kliimategevuste ja ÜRO rahvusvahelise mereorganisatsiooni (IMO) süsinikumaksu nurjamisele on USA maailma riike ka otseselt ähvardanud koostöö keerukamaks muutmisega, kui teatud kliimameetmeid ei tühistata.⁹⁶ Nagu dr Steven Koonin jaanuaris Iirimaa Kliimateaduse Foorumil peetud loengus tões, on **kliimarealism maailmas tõusuteel**, riigid lükkavad kliimameetmeid edasi või lihtsustavad neid; deindustrialiseerimist põhjustavad poliitikameetmed pole jätkusuutlikud.⁹⁷

Rahandusmaailmas on lagunemas finantsasutuste grupid nagu Net Zero Banking Alliance (NZBA), mis loodi kliimaeesmärkide tagamise rahvusvaheliseks koordineerimiseks rahastusvalikute abil.⁹⁸ Maailmapanga kliimategevusplaani ootab USA surve lõpetamine.⁹⁹ Nagu äsjases Ühendkuningriigi Barclays Panga mõttepaberis tõdetakse, **tõuseb maailmas kasvava energiavajaduse tingimustes esikohale varustuskindlus**, teisele taskukohasus ning kestlikkust käsitletakse kolmandana, alles siis, kui põhivajadused on rahuldatud – reaalmaailmas pole enam tegemist varasema võrdsete kaaludega trilemmaga.¹⁰⁰

Pariisi lepingu alusel võetud vabatahtlikke kohustusi (NDC) ei ole suur osa riike kliimaneutraalsuse saavutamiseks vajalike poliitikameetmetega taganud ega õigeaegselt uuendanud, plaanipärasel soojenemise alla 1,5 °C hoidmise rajal on hetkeseisuga vaid Norra ja Ühendkuningriik.¹⁰¹

Samas on just Ühendkuningriigis mõne aastaga toimunud **kliimaneutraalsuse toetajate arvu märkimisväärne langus**: kui aastal 2021 pidas kliimaneutraalsuse saavutamist riigis tähtjaks 2050 või varem oluliseks kokku 87% küsitletuist ning seda tähtaega või kogu kliimaneutraalsust pidas mittevajalikuks ainult 9%, siis aastal 2025 oli pooldajaid järel 64% ning vastaste osakaal oli kasvanud 26%-le.¹⁰² Endise peaministri Tony Blairi Globaalmuutuste Instituut deklareeris maikuu 2026 kaksitimõistmist välistavalt, et **kliimaneutraalsuse asemel tuleb prioriteediks võtta odav energia** ning Põhjamere nafta- ja gaasivarude kasutus, et tagada konkurentsivõime.¹⁰³

Kolmeteistkümnes Euroopa riigis läbi viidud uuringu aastal 2026 avaldatud aruande¹⁰⁴ kohaselt osutus kõigis riikides läbi viidud küsitlustes kolmeteistkümne kategooria seas kõrgeima osakaaluga vastuseks „ei toeta kliimapolitiikat“

(keskmine 11,9%). Eurobaromeetri kaheaastase intervalliga läbi viidava kliimateemalise küsitluse tulemustes oli aastal 2025 Eestis ja Poolas täielik toetus kliimaneutraalsuse saavutamisele aastaks 2050 madalaim 27 liikmesriigi seas – 12% (EL keskmine 33%, küsimus QD10).¹⁰⁵ Kliimamuutuste põhjuste osas polnudki Eestis küsitletute vaated aga kõige radikaalsemad: inimtekkelisteks pidas kliimamuutusi 21%, kuid Poolas ja Rumeenias vaid 17% (EL keskmine 37%, küsimus SD1). Vastuste dünaamika näitab skeptilisuse kasvu ajas, mis on vähemalt Eestis tõenäoliselt seotud suhteliselt suure ajakirjandusvabadusega.

Globaalse temperatuuri tõusu tingimustes soovitavad mõned peavoolu-kliimateadlased nüüd, et kliimapoliitikas tuleks loobuda sajandilõpu temperatuuri-eesmärgist ja võtta uued eesmärgid hoopis puhta energeetika mahtude kasvatamise vallas, lõpetades negatiivse varjundiga neto-nulli propageerimise.¹⁰⁶ Kui see oleks realistliku kliimapoliitika avaakordiks, siis oleks põhjust rõõmustamiseks: üleminek fossiilkütustel põhinevalt energeetikalt seisab inimkonnal kahtlemata ees, küsimus on selle meetodites, tehnoloogiates, maksumuses ja realistslikus ajakavas.

Kokkuvõtteks saab tõdeda, et paljudes riikides on mõistetud kümnnendi alguses kavandatud kliimapoliitika eesmärkide ebarealistlikkust; otsitakse võimalusi juba rakendatud regulatsioonide leevendamiseks ning jõustamisjärgus uute meetmete peatamiseks või lihtsustamiseks. Paraku lähtub enamik valitsusi seejuures kulude kokkuhoiu ning rahva meelepaha ärahoidmise vaatenurgast – kõikjal pole veel teadvustatud, et kliimaohuolukorda ega kriisi ei ole ning radikaalsel kliimapoliitikal puuduvad veenvad teaduslikud põhjendused. Kuigi CO₂ heitel võib olla mingis ulatuses mõju kliima soojenemisele, mis võib positiivsete nähtuste kõrval nagu planeedi rohestumine ja tõhusam põllumajandus kaasa tuua ka mõningaid probleeme, on need käesoleval sajandil juba toimunud tehnoloogiate arenguid arvestades väga suure tõenäosusega sajandi teises pooles väiksemate jõupingutustega lahendatavad.

Kliimapoliitika mõjud

Eeldatav mõju kliimale

Sõltumatutele analüüsidele tuginedes on põhjust eeldada, et nii seni jõustatud kui alles plaanitava kliimapoliitika mõju kliimale võib küll olla mõõdukalt positiivne, kuid see ei saavuta ootuspäraseid tulemusi ligilähedaseltki ning on kulude ja tulude suhet arvestades ebaproportsionaalselt elanikkonda ja majandusi koormav. Eriti ettevaatlik tuleb olla kliimat „stabiliseerivate“ geoinseneeria-meetmete osas, mille kasutuselevõtuga võivad kaasneda ootamatud tagajärjed nii märkimisväärse energiakulu kui negatiivsete keskkonnamõjudena.¹⁰⁷

Vaatamata paljudes riikides rakendatud poliitikameetmetele, ei ole süsihappegaasi osakaalu kasvutrend atmosfääris seni oluliselt muutunud, järgides enam kui 60-aastase otsestel mõõtmistel põhineva vaatlusperioodi vältel iga-aastaselt Keelingi kõverat ning looduslikku tsüklilisust.¹⁰⁸ Inimkonna poolt COVID-19 aastatel saavutatud CO₂ heite vähenemine (aasta 2020 keskmine –7%, aprillikuus –19%) ei kajastunud atmosfääris tehtavate osakaalu mõõtmiste tulemustes, ehkki kevadised ja sügised põhjapoolkera taimekasvuhooajaga seotud tsüklid avalduvad koheselt.

Nagu viidati juba Isikuvabaduse Sihtasutuse pöördumises Riigikogule, jääks MIT, Princetoni ja Yorki Ülikooli professorite hinnangul kogu maailmas aastal 2050 saavutatud CO₂ netonullheite tulemusena aastaks 2100 ära hoitud kliima soojenemise ulatus vahemikku 0,070 °C kuni 0,28 °C, millest viimane väärtus on tuletatud IPCC põhimõtete alusel.¹⁰⁹ Eesti panus sellesse oleks samade suhtarvude korral tõenäoliselt vahemikus 0,000065 °C kuni 0,00026 °C ehk realistlikus vaates mõõtetulemustes mitteeristatav.

Kohalikku kliimat mõjutavad CO₂ heite piiramisest enam keskkonnakaitselise suunitlusega meetmed – metsade lageraie vältimine, soojussaari välistav linnakeskkonna kujundus, madalama päikeseenergia sidumisvõimega teekatte-materjalide valik jms.

Eeldatav mõju majandusele

Euroopa „rohelepp“ väljakuulutamisel lubati sellest lähtuva „rohepöörde“ mahukat positiivset mõju majandusele – uute töökohtade loomist, tööstuse konkurentsivõime kasvu, liikumist lineaarselt mudelilt ringmajandusele ja fossiilkütuste asemel puhaste tehnoloogiate kasutuselevõtuga kaasnevat keskkonnasäästu. Kõlas ka hoiatus, et muutumisvõimetuid tööstusharusid ootab ees hääbumine. Kiire majanduskasvu asemel on käegakatsutavaks tulemuseks olnud vajadus nii haruldaste muldmetallide kui teiste maavarade kaevandamise suurendamiseks ning kasvav loodusvarade ammendumise risk.

Heitmekaubanduse süsteem ETS on ettekavandatult **tõstnud fossiilkütuste abil toodetava energia hindu**, et selle arvelt taastuenergia tootmist ja muude kliimaeesmärkide saavutamist subsideerida. Auvere jaamas toodetud elektri hinnast moodustab süsinikukvoodi hind umbes kaks kolmandikku.¹¹⁰ Ehkki alates juunist 2023 on liikmesriigid kohustatud kasutama 100% ETS kvooditulu-dest kliimategevusteks ja energiapöördeks, on tegelikkuses paljud neid sihtots-tarbeliselt kasutanud väiksemas ulatuses. Varasemalt lubasid ka Eesti seadused 50% kvoodituludest muudel eesmärkidel kasutada. KPMG hinnangul¹¹¹ kaha-neks kodumajapidamiste ostujõud kliimaeesmärkide saavutamiseks kehtesta-tava EL täiendava heitmekaubandussüsteemi ETS2 jõustumise järel kodu- ja transpordikütuste kallinemise tõttu aastatel 2026–2030 kasvavas tempos.

Elamute kaasajastamine energiatõhususe tõstmiseks on küll olemuselt posi-tiivne, kuid selle rahastamist süsinikukvootidest saadud tulu arvel ei taju üldsus alati sotsiaalselt õiglasena. Sama kehtib elektrisõidukite ja kastirataste ostutoetuste kohta.¹¹²

Kestlikkusaruandluse kehtestamine (ülalviidatud direktiivid CSRD, CSDDD) tõi suurematele ettevõtetele kaasa vajaduse täiendavate, väärtust otseselt mitte loovate töökohtade tekitamiseks ning ka väikeettevõtted pidid valmis olema väärtusahelaid pidi ülesvoolu liikuvate teabenõuete teenindamiseks. Ratsionaalse põhjendusega nõuete kuludest ettevõtlussektoris annab aimu aastal 2026 jõustuvate Omnibus-lihtsustuste mõju kirjeldus: Euroopa Komisjoni hinnangul hoiavad suured ja väikesed ettevõtted lävendite ja nõuete sisu muut-mise tõttu varasemalt planeeritud kuludega võrreldes aastas kokku ligikaudu 6,3 miljardit eurot.¹¹³ Ettevõtlusliitude hinnangul ei ole senised lihtsustused kaugeltki piisavad.

Lähitulevikus rakendub kestlike toodete ökodisaini määrusel (ESPR)¹¹⁴ põhinev tööstuse halduskoormust tõstev reeglistik, mille kohaselt „toodetele ja nende osadele ning materjalide luuakse digitaalne tootepass, milles kajastatakse asjakohast teavet, et toetada toodete kestlikkust, edendada nende ringlust ja tugevdada õigusnormide täitmist“. Mahukas algatus seab tootepassi (DPP) koostamisel esikohale toote süsinikujalajälje, materjalide ja ringmajandusega seonduva, eeldades arendajatelt ja tootjatelt **märkimisväärseid investeerin-guid** nii seni selgepiirilisel standardiseerimata taristusse kui jooksvatesse tegevustesse.

„Rohetehnoloogiate“ arendusse suunatud rahalised vahendid on võimal-danud välja töötada mitmeid eksperimentaalseid tehnoloogiaid süsinikuheite vähendamiseks ja CO₂ sidumiseks, täiustanud päikeseenergiat, akusid ja vesi-nikku kasutavaid rakendusi ning toetanud innovatsiooni liikuvuslahendustes. Radikaalset läbimurret energeetikas pole siiski toimunud, pigem võib veerand-sajandi tipp tehnoloogiliseks saavutuseks pidada tehisintellekti suurte keele-mudelite (AI LLM) masskasutusse jõudmist. Google AI poolt välja pakutud **XXI sajandi disruptiivsete innovatsioonide loetelus pole kaheksa väljatoodu seas ühtegi kliima- ega rohetehnoloogiat**.

Ilmne on aga **kliimapoliitika mõju tööstuse ja töökohtade kadumisele Euroopast**; selle kahetsusväärse protsessi tõukejõuks on olnud energia kalline mine ja regulatsioonide põhjustatud halduskoormuse kasv. Euroopa deindustrialiseerimist kirjeldab Google AI eelkõige massilise töökohtade kadumisega tööstusest: aastatel 2008–2023 kadus 2,3 miljonit, aastate 2021–2024 vaates üks miljon. On suletud hulgaliselt tehaseid, aastatel 2021–2030 võivad tootmisettevõtted 63-st sektorist kolida lõdvema kliimapoliitikaga riikidesse. Näiteks keemiatööstus võib Euroopast kümne aastaga kaduda.¹¹⁵

Majandusele ohtlikuks tendentsiks on **rahvusvaheliste kliimaaktivistide organisatsioonide poolt innustatav kohtuasjade algatamine „kliimakriisi“** põhjustamises või süvendamises süüdistatava tööstuse või sellega küllaldase karmuseta võitlevate valitsuste vastu, mille tagajärgedeks on aja- ja kohtukulud, sageli ka protsesside venimise tõttu saamata jäänud tulu. Ka Eestis on aastaid kestnud Enefit Power AS-i õlitehase kohtusaaga, milles kaebaja Fridays For Future (MTÜ Loodusvõlu) sai hiljuti järjekordse tagasilöögi ringkonna kohtu tasemel.¹¹⁶

Karmima kliimapoliitika põhjendamiseks on püütud näidata maailma majandussüsteemi kokkukukkumist juhul, kui kliimaneutraalsust õigeaegselt ei saavutata. Ka hetkel käimasolevas Euroopa Liidu 2040 kliimaeesmärkide kujundamise protsessis kasutatakse argumenti aastal 2024 koostatud Euroopa Komisjoni dokumendist, mille kohaselt võib liidu SKP sajandi lõpuks väheneda 7%. Samas dokumendis tunnistatakse sisuliselt, et **kindlat teaduslikku alust kliimamuutuse inimestekelisel ei ole ning leevendusmeetmeid tuleb rakendada igaks juhuks**: „Vaatomata kliimasüsteemi keerukusele ja valitsevale ebakindlusele on teadlastel suur kindlustunne, et kliima halveneb ka järgnevatel aastakümnetel. Poliitikakujundajad ja investorid peavad arvestama selle tulemuse tõenäosusega, mida nad soovivad vältida. Ebakindlus ei ole kehtiv vabandus tegevusetuseks. Ettevaatusprintsip nõuab otsustajatelt ennetavat ja proaktiivset lähenemisviisi, et tagada meie ühiskondade hea majandamine.“¹¹⁷ Lisaks antakse dokumendis taas viide 7% hinnangu allikale ning nimetatakse analüüsi lähtetsenaariumiks keskmisele CO₂ heite intensiivsusele vastav SSP2-4.5. Dokumendiviiteid pidi edasi liikudes selgub aga, et nimetatud 7% on saadud hoopis tänaseks ebausutavaks peetava heitetsenaariumi SSP3-7.0 tingimustel.¹¹⁸ Google AI leidis SSP2-4.5 puhul EL SKP vähenemise ulatuseks aastaks 2100 vaid 4,66%; propagandat võimendav vahe on vähemalt 50,2% ehk enam kui pool. Juhtum on ära toodud näitena andmete tahtlikust moonutamisest kliimaeesmärgi saavutamise tagamiseks, mida keegi ei vaevu kontrollima. Uuemad uuringud on näidanud kliimamuutuse ja majandustulemuste seoste hindamise mõttetust.¹¹⁹

Majandusteadlased on väidetavalt olnud valdavalt skeptilised kliimapoliitika ja kliimaneutraalsuse positiivse majandusmõju osas. Isegi mõõdukat dekarboniseerimist põhimõtteliselt toetavad teadlased hoiatavad: **kliimaneutraalsuse saavutamine kujuneks ühiskonnale kulukamaks kui sellest saadav tulu**.¹²⁰

Mõju ühiskonnale

Kliimapolitikaga leppimise saavutamiseks on laialdaselt levinud **kliimakriisiga hirmutamine ja süütunde sisendamine**, mis on põhjustanud **ühiskonna polariseerumist**. Kuigi maksumaksjate enamik ei pruugi teemasse süveneda ning polnud ehk veel mõned aastad tagasi seniste kliimameetmete mõjudest oluliselt puudutatud, siis tänaseks tunnetab suur osa ühiskonnast nii kasvavaid kulusid kui elukorralduse piiranguid kas otseselt või meedia vahendusel. Osa kogeb selle tulemusel võõrandumist ebarealistlikke ja ühiskonda koormavaid meetmeid juurutavast riigist. Väiksem, kuid häälekas osa tunneb riigi arvatava ebapiisava pühendumise tõttu võitlusele kliimakriisiga pettumust ja kliimaärevust, mille äärmuslikuks avaldumisvormiks on soovimatus järglasi saada. Noorte kliimamurega¹²¹ on hakanud tegelema vaimse tervise spetsialistid.

Ohuks ühiskonnale on argumenteeritud diskussiooni summutamine inimestekeliste kliimamuutuste ulatuse ja ohtlikkuse teemal, mille vormid pole Eestis siiski sedavõrd drastilised kui mõnedes lääneriikides, kus peavoolu-kliimateadusega vastuolus väidete esitajad on korduvalt kogenud indiviidi tasemel „tühistamist“. Kestavad püüded pealekasvava põlvkonna indoktrineerimiseks juba põhikoolis nende väärtusi ja hoiakuid eksitavalt valikulise informatsiooniga suunates (kliimaaktivistlikku õppematerjali „KLIIMAMUUTUSTE ABC: PÕHJUSED, MÕJUD, LAHENDUSED. Teaduspõhine õppematerjal kliimamuutustest“ käsitles viide 31) ning „roheoskusi“ kinnistavate õppeainete juurutamiseks nii kutse- kui kõrgkoolides.

Ühiskond kogeb kliimapolitika mõjusid eelkõige läbi kasvavate kulude peamiselt elektrienergiale ja koduküttele, mida veelgi tõstaks heitmekaubanduse süsteemi ETS2 rakendumine lähitulevikus. Nii sotsiaalmeedias kui ajakirjanduses on süvenenud autostumise vastase võitlusega silma paistva kastirataste-toetajaskonna ja autoomanike vastasseis nii eluruumi planeerimise kui maksustamise küsimustes. Aastal 2025 kehtestatud mootorsõidukimaksu algseks põhjenduseks oli „kliimakaitse“, kuid selle registritasu kehtestamine juba registris olevate sõidukite müügile ajas kasvava määraga töötab vastu nii õigluse kui tehnika võimalikult pikaajase kasutamisega saavutatava ressursisäästu põhimõtetele. On kahetsusväärne, et valitsus seab selgesõnaliselt esikohale vabanemise „importitavate fossiilkütuste sõltuvusest“ ning teisele kohale riigi ja rahva elujärje paranemise.¹²²

Sihipäraselt ja innukalt propageeritavad loosunglikud suunised väidetavalt kliimat kaitsvateks elustiili muudatusteks nagu liha söömisest, isiklike autode kasutamisest (isegi omamisest) ja lennureisidest loobumine ning energiakasinus võiksid mõõdukal annustamisel mõistlikultki kõlada, kuid mõjuvad elu Nõukogude režiimi tingimustes kogenud inimestele stiililt kahtlaselt tuttavlikult – vabaduste piiramisena ühiskondliku surve abil. Ehkki avalikult seda sageli ei kuulutata, on kliimapolitika oma arrogantses pealetökkivuses kitsamates seltskondades sageli naerualuseks. Ligi kümme aastat on juhtivatel positsioonidel teadlaste, ettevõtjate ja ametnike jaoks kliimarealistlike seisukohtade avaldamisel personaalse „tühistamise“ hirmus kestnud eelkõige enesetsensuuril põhinev **vaikiv ajastu**. Samas on vaikus meedias ka

põhjuseks, miks tasakaalustatud kliimainfo otsustajateni ei jõua; mõtlemisvõimeline isik on infomullist välja pääsemise järel võimeline oma arusaa-
mades korrektiive tegema, nagu tõendab kasvõi ühe endise „ajupestud kliima-
aktivisti“ meelemuutus.¹²³

Hinnatud Iirimaa kliimateadlase Ray Batesi poolt kirjeldatud **politiseeritud õhkkonnas**¹²⁴ on kliimarealistidest teadlastel, ametnikel ja isegi tööstusjuhtidel olnud oma tegelike seisukohtade avalikustamine ohutu enamasti alles pärast pensionile jäämist. Paljude jaoks oli Leipzigi Ülikooli ja Max Plancki Instituudi juhtimisega seotud professor Knut Löschke poolt aastal 2022 Facebooki vahendusel väljendatud frustratsioon¹²⁵ äratuntav: „Mul on kõrini, või veelgi selgemini öeldes: mul on kõrini pidevast ja üha religioossemaks muutuvatest kliima-mõtte-
tustest, roheline energia fantaasiatest, elektriautode kummardamisest, hirmutava-
test lugudest maailmalõpu stsenaariumidest koroonast tulekahjude ja ilmastiku-
katastroofideni. Ma ei suuda enam taluda inimesi, kes seda iga päev mikro-
fonidesse ja kaameratesse karjuvad või ajalehtedes avaldavad. Ma kannatan selle
all, et pean tunnistajaks olema, kuidas loodusteadusest on tehtud poliitika hoor.“¹²⁶

Eestlaste eelpool viidatud **madal toetus kliimaneutraalsuse eesmärgile 2050** on lisaks pragmaatilis-sekulaarsele lähenemisele poliitikaeesmärkidele tõenäoliselt seotud faktiga, et Eesti on maailmas ajakirjandusvabaduse indeksi tipus – aastal 2025 olime Norra järel teisel kohal – ning kliimarealistlikku infor-
matsiooni on avaldanud ka peavoolumeedia (näiteks Postimees ja ERR).

Kliimapoliitilised alternatiivid

Võimalikud stsenaariumid

Viimase aasta jooksul toimunud arengute põhjal võib välja pakkuda hüpoteesi lääneriikide (OECD) enamuse kliimapoliitika ümberkujunemisest vastavalt ühele järgnevatest tüvistsenaariumitest:

A. Kliimanetraalsusest loobumine – radikaalne suunamuutus, mille puhul riigid järgiksid USA eeskujul, astudes välja Pariisi kliimaleppest, UNFCCC-st ja IPCC-st ning tühistaksid siseriiklikud kliimanetraalsuse eesmärgid koos CO₂ heite piirangute ja raporteerimisega seotud regulatsioonidega. Lõpetatakse kliimakriisi-propaganda, eri valdkondade kliimamuutustega kohanemise regulatsioonid seotaks lahti senistest kliimastsenaariumitest ja mudelennustustest ning töötatakse välja realistlik tulevikuvaade; keskendutakse kliimamuutusega kohanemisele ja keskkonnakaitsele.

B. Kliimapoliitika ümberkorraldamine – eelnevast pehmemad muudatused, mille puhul tõenäoliselt säiliks Pariisi kliimalepe, UNFCCC ja IPCC. Kliimanetraalsuse eesmärgid ja CO₂ heite piiranguid kohendatakse nii ulatuses kui ajaskaalas, ETS jaoks võidakse fikseerida süsinikukvoodi madalam hinnalagi ning loobuda ETS2 kehtestamisest. Autotööstuses leevendatakse piiranguid sise-põlemismootoritele, tööstuse ESG aruandluse ja ökodisaini nõudeid lihtsustatakse oluliselt, jms. Tunnistatakse mõningaid eksimusi kliimakriisi ja sellega võitlemiseks sobilike tehnoloogiate kättesaadavaks muutumise ennustamisel, kuid jätkatakse kasvuhoonegaaside heite kui väidetavalt eksistentsiaalse tulevikuprobleemiga tegelemist. Kasvaks rõhuasetus kliimamuutustega kohanemisele, äärmuslike kliimastsenaariumite ja mudelennustuste asemel lähtutakse mõõdukamatest.

C. Kliimapoliitika peenhäälestus – senistes põhimõtetes suuri muudatusi ei tehtaks, kliimaeesmärgid säiliks; ETS hinnakujundus muudetakse etteennustatavaks, ETS2 lükatakse edasi või jäetakse kehtestamata. ESG aruandlusnõuded jääksid tänasele tasemele või leeveneks veelgi mõnevõrra. Tõenäoliselt tõhustatakse võitlust kliimakriisi eitava „kliimaalase desinformatsiooniga“ ning jätkatakse kliimakultuse levitamist haridussüsteemis ja meedias.

Kuigi ühiskonna ja majanduse arengule mõjuks tervendavalt stsenaarium A, ei pruugi see niipea rakenduda – selle peamiseks eelduseks oleks globaalse temperatuuri mõnda aega jätkuv jähnenemine, mida mõned päikesefüüsikud on ennustanud seoses Päikese aktiivsuse tsüklite Väikese jääaja aegsele lähedase Suure miinimumi (GSM) algusega lähiaastatel, pärast tsükli number 25 maksimumi tänaseks juba toimunud ületamist.^{127, 128} Kaasa võib aidata ka IPCC aastaks 2029 kavandatud seitsmenda hinnanguaruande kliimarealistlik vaatenurk, mis on siiski vähetõenäoline. Märkimisväärne mõju stsenaariumi realiseerumisele on USA jätkuval püsimisel tänasel kliimapoliitika vajalikkust välistaval kursil, mis võib, kuid ei pruugi muutuda pärast novembris 2028 toimuvaid presidendivalimisi.

Halvimal juhul jääb aastateks kestma tänaseks alanud stsenaarium C, mille eelduseks on teadlaste ja poliitikute jätkuv toetus kliimaneutraalsuse eesmärkidele ning teisitimõttelejate vaikimine või vaigistamine. Kui kliimadünaamikas korduks aastatel 2023–2024 esinenud kiire soojenemine, siis ei saa välistada ka tagasilangemist aastatetagusesse kliimakriisi-hüsteeriasse ja siinkohal kirjeldamata jäetud musta stsenaariumi D rakendumist, mille puhul pööratakse tagasi käimasolev regulatsioonide leevendamise protsess ning tõenäoliselt alustatakse ka teisitimõttelejate sanktsioneerimist.

Hetkel võib positiivseks rajaks pidada stsenaariumi B realiseerumist eelseisva aasta-paari jooksul, üleminekuga stsenaariumiks A kaugemas tulevikus, mis kulgeks eri riikides erineva ajalise sammuga. **Kliima muutumise põhjuste ja võimalike tulevaste arengute uurimine koos ratsionaalsete poliitikasuuniste sõnastamisega jääb oluliseks kõigil juhtudel.**

Pikemas vaates ei saa inimkond kasvuhoonegaaside heite küsimust ilmselt siiski täielikult ignoreerida, kuna isegi katastroofilise kliimamõju puudumise tingimustes ei oleks mõttekas kaasa aidata CO₂ osakaalu piiramatule kasvule atmosfääris: senise keskmise kasvutempo jätkumisel võivad järgmise sajandi alguses kasvada siseruumides õhu kvaliteedi tagamise kulud. Vastus küsimusele, miks peaks siis praeguseks juba võetud netonullheite-kurssi üldse muutma, on eelkõige tehnilist laadi: senine kliimapoliitika on üles ehitatud kohest reageerimist nõudva kliimakriisi hüpoteesile ning üritab ühiskonda dekarboniseerida kiirustades, ligi-null-heite saavutamiseks vajalikud tehnoloogiad pole aga enamasti veel leiutatud, kasutusküpseks saanud (tuuma-süntees) või on olnud poliitilises ebasoosingus (klassikalised tuumajaamad). **Lahendused nii ratsionaalses ulatuses kliimamuutustega kohanemiseks kui uute säästlike tehnoloogiate turule toomiseks saavad tekkida teadlaste ja inseneride depolitiseeritud koostöös, mis tänu arenevale tehisintellektile kulgeb järjest suuremate saavutuste suunas.**

Tähelepanekud ja soovitused

Eelpool ja viidatud allikates kirjeldatu põhjal on võimalik sõnastada Eestit puudutavad tähelepanekud ja soovitused, mis on arutelu lihtsustamiseks esitatud nummerdatult.

- T1. **Meie planeet ei ole kliimakriisis** ega jõua kasvuhoonegaaside tõttu kriisi ka sajandi lõpuks.
- T2. Kliimapoliitika jõulised „leevendusmeetmed“ on kliimamuutustega seotud **ärahoitavate riskide realistlikku ulatust** arvestades eba-proportsionaalselt koormavad ning vajavad tühistamist või põhjalikku ümberkujundamist.
- T3. Kliimamuutustega **kohanemise** meetmed võivad tulevikus olulisteks muutuda, kuid vajavad ratsionaalset analüüsi ning ei nõua eraldi-seisvat kliimaseadust.

- T4. Ühiskond vajab **vabastamist kliimakriisi-ideoloogia propagandistlikust survest** nii avalikus arvamustevahetuses, majandus- ja väärtusruumis kui haridussüsteemis.

Neist tähelepanekutest tulenevad loogiliselt mõned üldisemat laadi **soovitused**:

- S1. Lõpetada Kliimaseaduse ning sellega seotud teekaartide ja muude kliimakriisi-hüpoteesil põhinevate, kliimaneutraalsuse kiiret saavutamist taotlevate määruste ja juhiste ettevalmistamine; algatada ka senise seadusandluse ülevaatus kliimarealistlikust vaatepunktist lähtudes.
- S2. Mõtestada ümber kliimaga seonduvad tegevused valitsuse tasemel, leida uus nimi Kliimaministeeriumile ning kohandada selle struktuur ratsionaalsetele vajadustele vastavaks.
- S3. Lõpetada ebaproportsionaalne kliimaneutraalsuse-propaganda haridusasutustes; eemaldada ringlusest aktivistliku kallakuga õppematerjalid ning naasta klassikalise kliimateaduse õpetamise juurde.
- S4. Lõpetada kliimaneutraalsuse suunaga „rohevaldkonna“ eelistamine ning kliimamõjude „leevendamise“ seonduvate „ei kahjusta oluliselt“ põhimõtete täiskomplekti järgimise nõudmine erinevate programmide ja meetmete rahastamisotsuste tegemisel.
- S5. Rahvusvahelistes kontaktides, organisatsioonides, programmides ja ühistevõimustes lähtuda tähelepanekutest T1–T4, toetades samameelsete riikide taotlusi ja ettepanekuid ning juhtides asjakohastel juhtudel tähelepanu senise radikaalse kliimaneutraalsuse-kursi põhjendamatussele.
- S6. Lõpetada koostöö rahvusvaheliste programmide ja organisatsioonidega, mis seavad eesmärgiks sõnavabaduse piiramise või teaduse rakendamise poliitikakujunduse tööriistana.

Kuna Eesti ei tegutse riigina isolatsioonis, seab rahvusvaheline keskkond tegutsemisvõimalustele piirid ning sunnib tõenäoliselt esialgu minema kompromissile selle vahel, mis on faktiliselt põhjendatud, mis on kasulik ning mida on reaalselt võimalik lähitulevikus teostada. Kui aga kliimateemal on mõtteselgus saavutatud ning hirm seniste autoriteetide ees ületatud, siis ei ole raske meelekindlust säilitades kurssi kliimahirmudest vabasse homsesse hoida.

Viited

- 1 Global Warming Petition Project. 1998. <http://www.petitionproject.org/>
- 2 Kyoto protokoll. Kliimaministeerium, 06.07.2021. <https://kliimaministeerium.ee/kyoto-protokoll>
- 3 European Climate Policy – History and State of Play <https://climatepolicyinfohub.eu/european-climate-policy-history-and-state-play.html>
- 4 Euroopa Liidu kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguse ühikutega kauplemise süsteem. Kliimaministeerium. <https://kliimaministeerium.ee/kliima/eli-heitkogustega-kauplemise-susteem>
- 5 „Ettevõtete sõnul on süsinikukvoodi hind murettekitavalt kõrge.“ ERR, 11.02.2026. <https://www.err.ee/1609938458/ettevotete-sonul-on-susinikukvoodi-hind-murettekitavalt-korge>
- 6 The Paris Agreement. UNFCCC. <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement>
- 7 Kliimapoliitika. Kliimaministeerium, 29.11.2024. <https://kliimaministeerium.ee/rohereform-kliima/kliimapoliitika>
- 8 „Valitsus toetab Euroopa kliimaneutraalsuse saavutamist aastaks 2050.“ ERR, 03.10.2019. <https://www.err.ee/987909/valitsus-toetab-euroopa-kliimaneutraalsuse-saavutamist-aastaks-2050>
- 9 „Riigikogu võttis vastu viis seadust ja ühe otsuse.“ 08.02.2023. <https://www.riigikogu.ee/istungi-ulevaated/riigikogu-vottis-vastu-viis-seadust-ja-uhe-otsuse/>
- 10 J. Ray Bates (2021). „Polar Sea Ice and the Climate Catastrophe Narrative.“ The Global Warming Policy Foundation. <https://www.thegwpf.org/content/uploads/2021/12/Bates-Sea-Ice-Trends.pdf>
- 11 M. R. England, L. M. Polvani, J. Screen, A. C. Chan (2025). “Minimal Arctic Sea Ice Loss in the Last 20 Years, Consistent With Internal Climate Variability.” Geophysical Research Letters, 5. august 2025. <https://agupubs.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1029/2025GL116175>
- 12 „Newly Discovered Greenland Plume Drives Thermal Activities in the Arctic.“ Tohoku University, 07.12.2020. https://www.tohoku.ac.jp/en/press/greenland_plume_drive_thermal_activities.html
- 13 Ricarda Dziadek, et al (2021). „High geothermal heat flow beneath Thwaites Glacier in West Antarctica inferred from aeromagnetic data.“ <https://www.nature.com/articles/s43247-021-00242-3>
- 14 Roger Pielke, Jr. „Misinformation in the IPCC.“ 29.03.2023. <https://rogerpielkejr.substack.com/p/misinformation-in-the-ipcc>
- 15 IPCC aruanne AR6 WG1, Table 12.12. Emergence of CIDs in different time periods, as assessed in this section. <https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg1/chapter/chapter-12/>

- 16 Nils-Axel Mörner (2018). „Anthropogenic Global Warming (AGW) or Natural Global Warming (NGM)“ <https://www.scirp.org/journal/paperinformation?paperid=87829>
- 17 Ole Humlum. „Climate4you update January 2026.“ 15. veebruar 2026. https://www.climate4you.com/Text/Climate4you_January_2026.pdf
- 18 Ole Humlum. Visual association since 1958 between Sunspot Number, Oceanic Niño Index (ONI) and annual change rate of atmospheric CO₂ and specific humidity at 300 mb (ca 9 km altitude). <https://www.climate4you.com/GreenhouseGasses.htm#DIFF12-Humidity-CO2-ONI-Sunspots>
- 19 Climate Pulse provides near real-time updates of key global climate variables from the Copernicus Climate Change Service (C3S). <https://pulse.climate.copernicus.eu/>
- 20 Javier Vinos. „The 2023 climate event revealed the greatest failure of climate science.“ 29.12.2025. <https://judithcurry.com/2025/12/29/the-2023-climate-event-revealed-the-greatest-failure-of-climate-science/>
- 21 Ole Humlum. Climate4you update March 2026. https://www.climate4you.com/Text/Climate4you_March_2026.pdf
- 22 NOAA National Centers for Environmental Information, Monthly Global Climate Report for Annual 2025, published online January 2026. <https://www.ncei.noaa.gov/access/monitoring/monthly-report/global/202513>
- 23 Roy Spencer. „An unusually warm year or two cannot be blamed on climate change.“ 17.07.2024. <https://www.drroyspencer.com/2024/07/an-unusually-warm-year-or-two-cannot-be-blamed-on-climate-change/>
- 24 Norman G. Loeb et al. (2024) „Observational Assessment of Changes in Earth's Energy Imbalance Since 2000.“ <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s10712-024-09838-8.pdf>
- 25 „Aivar Usk: pöördest „kliimapöördes“.“ 24.03.2025. <https://vabadused.ee/aivar-usk-poordest-kliimapoordes/>
- 26 Willie Soon, et al. (2024) „The Detection and Attribution of Northern Hemisphere Land Surface Warming (1850–2018) in Terms of Human and Natural Factors: Challenges of Inadequate Data.“ <https://www.mdpi.com/2225-1154/11/9/179>
- 27 Oliver Gutiérrez-Hernández and Luis V. García. „Uncovering true significant trends in global greening.“ Remote Sensing Applications: Society and Environment, jaanuar 2025. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2352938524002416>
- 28 Ripan Das, et al (2026). „Analysis of net primary productivity trends in India by incorporating the direct effect of CO₂ fertilization in MODIS data“, Environmental Research Communications. <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/2515-7620/ae2e98/pdf>
- 29 Ross McKittrick (2025). „Consistent Climate Fingerprinting.“ Climate Dynamics (2025) 63:357. https://www.researchgate.net/publication/395401603_Consistent_climate_fingerprinting

- 30 Ralph B. Alexander (2026). „Contorted Science: The Flawed Logic of Extreme Event Attribution.“ The Global Warming Policy Foundation.<https://thegwpcf.org/content/uploads/2026/03/Contorted-Science-The-Flawed-Logic-of-Extreme-Event-Attribution.pdf>
- 31 Aivar Usk. „Kliimaharidusest ja kliimaisemõtleemisest.“ 29.11.2023. <https://vabadused.ee/kliimaharidusest-ja-kliimaisemotlemisest/>
- 32 Keskkonnaagentuur. Ilm. Rekordid. Õhutemperatuur. 21.04.2025. <https://www.ilmateenistus.ee/kliima/rekordid/ohutemperatuur/>
- 33 „Global Catastrophic Risk Assessment“. Homeland Security Operational Analysis Center, oktoober 2024. https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA2981-1.html
- 34 „The Anthropocene: IUGS-ICS Statement.“ 30.03.2024. <https://www.iugs.org/post/the-anthropocene-iugs-ics-statement>
- 35 „Global Mutirão: Uniting humanity in a global mobilization against climate change.“ UNFCCC COP30, 21.11.2025 https://unfccc.int/sites/default/files/resource/Mutir%C3%A3o_cop30.pdf
- 36 Roger Pielke Jr. „Climate Change Presses On. Global Weather Catastrophe Losses 1990 to 2025“, 26.01.2026. <https://rogerpielkejr.substack.com/p/climate-change-presses-on>
- 37 Roger Pielke Jr. „Too Big to Fail. A major new scandal in climate science.“ 15.08.2025. <https://rogerpielkejr.substack.com/p/too-big-to-fail>
- 38 „Many climate change scientists do not agree that global warming is happening.“ 11.04.1998. <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC1112950/>
- 39 Roger Revelle. Wikipedia, 26.01.2026 https://en.wikipedia.org/wiki/Roger_Revelle
- 40 Modak, A., & Mauritsen, T. (2021). „The 2000–2012 global warming hiatus more likely with a low climate sensitivity.“ Geophysical Research Letters, 48. <https://doi.org/10.1029/2020GL091779>
- 41 Judith Curry (2024). „Annual GWPF lecture: Climate Uncertainty and Risk“ <https://judithcurry.com/2024/05/04/annual-gwpf-lecture-climate-uncertainty-and-risk/>
- 42 Roger Pielke Jr. „Are the Strongest Nor’easters Getting Stronger? A Closer Look.“ 24.02.2026. <https://rogerpielkejr.substack.com/p/are-the-strongest-noreasters-getting>
- 43 Jessica Weinkle. „The great climate change science bottleneck.“ 16.08.2023. <https://jessicaweinkle.substack.com/p/the-great-climate-change-science>
- 44 Jessica Weinkle, Esika Savsani, Elise Coby, Min Shi & David B Resnik. „Conflict of Interest and financial disclosure policies of journals that publish weather and climate research.“ 07.12.2025. <https://www.tandfonline.com/eprint/RYYMQS4KI72CBCMPEA4M/full>
- 45 Roger Pielke Jr. „Behind the Curtain.“ 05.04.2025. <https://rogerpielkejr.substack.com/p/behind-the-curtain>

- 46 Jessica Weinkle. „Carnival mirrors. How concentrated is the event attribution literature?“ 08.04.2025. <https://jessicaweinkle.substack.com/p/how-big-is-the-event-attribution>
- 47 Irish Climate Science Forum. Some Useful Links. <https://www.icsf.ie/useful-links>
- 48 Aivar Usk. „Kaevikusõda kliimateaduses.“ 10.01.2024. <https://vabadused.ee/kaevikusoda-kliimateaduses/>
- 49 „Former Czech President Václav Klaus appointed President of Clintel.“ 04.12.2025. <https://clintel.org/former-czech-president-vaclav-klaus-appointed-president-of-clintel/>
- 50 World Climate Declaration: There is no climate emergency. <https://clintel.org/world-climate-declaration/>
- 51 Aivar Usk. „Saatanliku süsihappegaasi saaga.“ 19.02.2024. <https://vabadused.ee/saatanliku-susihappegaasi-saaga/>
- 52 Grok 3 beta1, Jonathan Cohler, David Legates, Franklin Soon, Willie Soon (2025). „A Critical Reassessment of the Anthropogenic CO₂-Global Warming Hypothesis: Empirical Evidence Contradicts IPCC Models and Solar Forcing Assumptions.“ <https://scienceofclimatechange.org/wp-content/uploads/SCC-Grok-3-Review-V5-1.pdf>
- 53 Aivar Usk. „Kliimamudelid, katastroofistsenaariumid ja kujuteldav kliimakriis.“ 15.04.2024. <https://vabadused.ee/kliimamudelid-katastroofistsenaariumid-ja-kujuteldav-kliimakriis/>
- 54 Roy W. Spencer. „Tropical Tropospheric Temperature Trends, 1979-2025: The Epic Climate Model Failure Continues.“ 13.01.2026. <https://www.drroyspencer.com/2026/01/tropical-tropospheric-temperature-trends-1979-2025-the-epic-climate-model-failure-continues/>
- 55 Leandro C. Segado-Moreno et al (2026). „Past, current and future solar radiation trends in Europe: Multi-source assessment of the role of clouds and aerosols.“ <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0034425725005267?via%3Dihub>
- 56 Roger Pielke Jr. „The Battle for Climate Science and Policy Past—And Why It Matters.“ 24.11.2025. <https://rogerpielkejr.substack.com/p/the-battle-for-climate-science-and>
- 57 Detlef P. Van Vuuren, et al. „The Scenario Model Intercomparison Project for CMIP7 (ScenarioMIP-CMIP7).“ EGU, 07.04.2026 <https://gmd.copernicus.org/articles/19/2627/2026/>
- 58 Sebastian Galiani, et al. „Divergence in Climate Change Communication: LLM-based Evidence from the IPCC and the Press“. 15.05.2026 Preprint. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=6752298
- 59 Roger Pielke Jr. „Top Five Climate Science Scandals 2025.“ 29.12.2025. <https://rogerpielkejr.substack.com/p/top-five-climate-science-scandals>
- 60 Aivar Usk. Avalik kommentaar „Kliimaseaduse eelnõu väljatöötamise kavatsusele“ parandus. 09.10.2023. <https://eelnoud.valitsus.ee/main/mount/docList/a73c87d2-05bf-457f-83b3-0af9b32638c6?activity=2#HVcUzd66>

- 61 „Aivar Usk: eksiarvamustest kliimateaduses.“ ERR, 10.12.2024.
<https://www.err.ee/1609546723/aivar-usk-eksiarvamustest-kliimateaduses>
- 62 Climate Working Group (2025). A Critical Review of Impacts of Greenhouse Gas Emissions on the U.S. Climate. Washington DC: Department of Energy, 23. juuli 2025. https://www.energy.gov/sites/default/files/2025-07/DOE_Critical_Review_of_Impacts_of_GHG_Emissions_on_the_US_Climate_July_2025.pdf
- 63 Department of Energy (DOE). Climate. (külastatud 28.02.2026)
<https://www.energy.gov/topics/climate>
- 64 Roger Pielke Jr. „A Takeover of the IPCC.“ 20.08.2025.
<https://rogerpielkejr.substack.com/p/a-takeover-of-the-ipcc>
- 65 Cohler, J., Legates, D. R., Green, K. C., Humlum, O., Soon, F., & Soon, W. (2026). IPCC's Earth Energy Imbalance Assessment is Based on Physically Invalid Argo-Float-Based Estimates of Global Ocean Heat Content. Science of Climate Change, 6(1), 43-76. <https://doi.org/10.5281/zenodo.18936064>
- 66 „Uuring: kliima soojeneb nüüdseks pea kaks korda kiiremini kui 50 aasta eest“. ERR Novaator, 09.03.2026. <https://novaator.err.ee/1609962263/uuring-kliima-soojeneb-nuudseks-pea-kaks-korda-kiiremini-kui-50-aasta-eest>
- 67 „An interview with top climate scientist Bjorn Stevens.“ 22.10.2022. Originaal: Die Zeit, oktoober 2022. <https://judithcurry.com/2022/10/22/an-interview-with-top-climate-scientist-bjorn-stevens/>
- 68 „THE SMALL PRINT. What the Royal Society Left Out.“ The Global Warming Policy Foundation, 2014. <https://www.thegwfpf.org/content/uploads/2021/11/Royal-Society-climate-misleading.pdf>
- 69 Independent Summary for Policymakers. IPCC Fourth Assessment Report. The Fraser Institute, 2007. <https://www.rossmckitrick.com/uploads/4/8/0/8/4808045/ispm.pdf>
- 70 Eesti Teaduste Akadeemia konverents „Gloaalmuutused“, 22.04.2026. Akadeemik Ülo Manderi ettekanne „Kliimasoojenemise põhjustest ja peatamise võimalikkusest“ on videosalvestises 1:07:00–1:28:10. <https://www.akadeemia.ee/sundmused/akadeemia-uldkgu-aastakoosolek-22-04-2026/>
- 71 „Michal: uus valitsus erineb eelmisest nagu öö ja päev.“ ERR, 22.03.2026. <https://www.err.ee/1609641077/michal-uus-valitsus-erineb-eelmisest-nagu-oo-ja-paev>
- 72 „Keskkonnaminister Sutt lubab suveks uut kliimaseadust.“ ERR, 04.04.2025. <https://www.err.ee/1609654535/keskkonnaminister-sutt-lubab-suveks-uut-kliimaseadust>
- 73 „Ei kahjusta oluliselt“ põhimõte. Riigi Tugiteenuste Keskus, 07.01.2026. <https://www.rtk.ee/toetused-taotlemine/taotlejale-ja-toetuse-saajale/keskkonnanouded>
- 74 Isikuvabaduse Sihtasutuse Pöördumine Riigikogule: kliima-hädaolukorda ei eksisteeri. 23.10.2024. <https://vabadused.ee/poordumine-riigikogule-kliimahadaolukorda-ei-eksisteeri/>

- 75 „Prantsusmaa soovib EL-i rohemääruste edasilükkamist.“ ERR, 24.01.2025. <https://www.err.ee/1609585643/prantsusmaa-soovib-el-i-rohemaaruste-edasilukkamist>
- 76 „EL leppis kokku ettevõtete rohenõuete leevendamises ja edasilükkamises.“ ERR, 09.12.2025. <https://www.err.ee/1609880635/el-leppis-kokku-ettevotete-rohenouete-leevendamises-ja-edasilukkamises>
- 77 „EL-i riigid leevendasid 2040. aasta kliimaeesmärki ja lükkasid edasi ETS2 jõustumise.“ ERR, 05.11.2025. <https://www.err.ee/1609848738/el-i-riigid-leevendasid-2040-aasta-kliimaeesmarki-ja-lukkasid-edasi-ets2-joustumise>
- 78 „Rootsi valitsus hakkab taas toetama fossiilenergiaseadmete eksporti.“ ERR, 20.02.2026. <https://www.err.ee/1609947497/rootsi-valitsus-hakkab-taas-toetama-fossiilenergiaseadmete-eksporti>
- 79 „Saksamaa loobub vastuolulisest rohelisest kütteseadusest.“ ERR, 25.02.2026. <https://www.err.ee/1609950713/saksamaa-loobub-vastuolulisest-rohelisest-kutteseadusest>
- 80 „Merz üritab kaitsta Saksa tööstust EL-i kliimapoliitika eest.“ ERR, 23.04.2026. <https://www.err.ee/1610004337/merz-uritab-kaitsta-saksa-toostust-el-i-kliimapoliitika-eest>
- 81 „Itaalia nõuab CO2 kauplemise süsteemi peatamist.“ ERR, 27.02.2026. <https://www.err.ee/1609953275/italia-nouab-co2-kauplemise-susteemi-peatamist>
- 82 „Kümme EL-i riiki nõuavad tööstusele leebemat heitkogustega kauplemise süsteemi.“ ERR, 26.02.2026. <https://www.err.ee/1609952174/kumme-el-i-riiki-nouavad-toostusele-leebemat-heitkogustega-kauplemise-susteemi>
- 83 „Poola suurim opositsioonipartei kutsub valitsust üles ETS-ist lahkuma.“ ERR, 17.03.2026. <https://www.err.ee/1609970150/poola-suurim-opositsioonipartei-kutsub-valitsust-ules-ets-ist-lahkuma>
- 84 „Poola president tahab panna EL-i rohepoliitika rahvahääletusele.“ ERR, 07.05.2026. <https://www.err.ee/1610017462/poola-president-tahab-panna-el-i-rohepoliitika-rahvahaaletusele>
- 85 Süsiniku piirimeede (SPIM/CBAM). 19.02.2026. <https://keskkonnaamet.ee/susiniku-piirimeede-spimcbam>
- 86 „Kliimateadlane: riik peaks juba valmistuma heiteühikute ostuks.“ ERR, 26.02.2026. <https://www.err.ee/1609951717/kliimateadlane-riik-peak-juba-valmistuma-heiteuhikute-ostuks>
- 87 „Speaking at the ‘Shaping a Digital Future for Europe’ symposium in February 2020, Margrethe Vestager, Executive Vice-President of the European Commission, made it clear: “... Digital technology can help us become the world’s first climate-neutral continent by 2050. Smart electricity grids can help to smooth the transition to renewable energy, by allowing us to adjust the electricity we use to what we produce, not the other way around.“ <https://aeneas-office.org/2021/02/04/ecs-the-vital-link-between-digital-and-green/>

- 88 „IEA eemaldas USA surveel kliimateema oma prioriteetide hulgast.“ ERR, 21.02.2026. <https://www.err.ee/1609947104/iea-eemaldas-usa-survel-kliimateema-oma-prioriteetide-hulgast>
- 89 Tilak K. Doshi. „Germany’s Energy Minister Admits Renewable Energy is Ruining the Country.“ Clintel, 20.04.2026. <https://clintel.org/germanys-energy-minister-admits-renewable-energy-is-ruining-the-country/>
- 90 Supporting climate action through the EU budget. (külastatud 28.02.2026) https://climate.ec.europa.eu/eu-action/eu-funding-climate-action/supporting-climate-action-through-eu-budget_en
- 91 „Commission puts forward €175B budget for FP10.“ 16.07.2025. <https://sciencebusiness.net/news/planning-fp10/commission-puts-forward-eu175b-budget-fp10>
- 92 „EU endorses landmark Declaration on Information Integrity on Climate Change.“ Directorate-General for Climate Action, 27. jaanuar 2026. https://climate.ec.europa.eu/news-other-reads/news/eu-endorses-landmark-declaration-information-integrity-climate-change-2026-01-27_en
- 93 Rescission of the Greenhouse Gas Endangerment Finding and Motor Vehicle Greenhouse Gas Emission Standards Under the Clean Air Act. A Rule by the Environmental Protection Agency on 02/18/2026. <https://www.federalregister.gov/documents/2026/02/18/2026-03157/rescission-of-the-greenhouse-gas-endangerment-finding-and-motor-vehicle-greenhouse-gas-emission>
- 94 SEC Proposes Rescission of Climate-Related Disclosure Rules. U.S. Securities and Exchange Commission, 29.05.2026. <https://www.sec.gov/newsroom/press-releases/2026-49-sec-proposes-rescission-climate-related-disclosure-rules>
- 95 The Right Climate Stuff Foundation. Conclusions & Recommendations. Jan 2013 & Feb 2014. <https://www.therightclimatestuff.com/conclusions/>
- 96 „Politico: Trump alustas surveel Euroopa kliimadirektiivi tühistamiseks.“ ERR, 23.10.2025. <https://www.err.ee/1609837278/politico-trump-alustas-survet-euroopa-kliimadirektiivi-tuhistamiseks>
- 97 Dr Steven Koonin. „With climate realism ascendant, what now?“ Lecture at the Irish Climate Science Forum, 21.01.2026. <https://www.icsf.ie/lecture-series-2026>
- 98 „Global banking climate group to stop operations after member exodus.“ 03.10.2025. <https://uk.finance.yahoo.com/news/global-banking-climate-group-stop-111518258.html>
- 99 „US pressure puts World Bank’s climate plan at risk“. Climate Home News, 16.04.2026. <https://www.climatechangenews.com/2026/04/16/us-pressure-puts-world-banks-climate-plan-at-risk/>
- 100 „Transition Realism: Financing Energy Systems That Work.“ Barclays, February 2026 <https://home.barclays/content/dam/home-barclays/documents/news/Insights/Barclays%20Transition%20Realism%20White%20Paper%20February%202026.pdf>

- 101 CAT 2035 Climate Target Update Tracker. 12.02.2026. <https://climateaction-racker.org/climate-target-update-tracker-2035/>
- 102 „Declining urgency, enduring support. Public attitudes to net zero and climate policy.“ The Policy Institute, King’s College London. February 2026. <https://www.kcl.ac.uk/policy-institute/assets/declining-urgency-enduring-support-public-attitudes-to-net-zero-and-climate-policy.pdf>
- 103 „The Labour Party Is Playing With Fire Over Its Future and the Future of the Country“. Tony Blair Institute for Global Change, 26.05.2026. „We must prioritise cheaper energy and electrification over net zero and use what is left of our North Sea oil and gas resources. This is essential for our competitiveness and for taking advantage of AI.“ <https://institute.global/insights/politics-and-governance/the-labour-party-is-playing-with-fire-over-its-future-and-the-future-of-the-country>
- 104 Ivan Savin, Jeroen C.J.M. van den Bergh (2026). „Opinions of EU citizens about climate policy in their own words.“ https://www.researchgate.net/publication/400560092_Opinions_of_EU_citizens_about_climate_policy_in_their_own_words
- 105 Climate change. EUROBAROMETER REPORT FEBRUARY – MARCH 2025. <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3472>
- 106 „As we breach 1.5 °C, we must replace temperature limits with clean-energy targets.“ Nature, 26.01.2026. <https://www.nature.com/articles/d41586-026-00246-z>
- 107 The Risks of Geoengineering. Center for International Environmental Law. 2024. https://www.ciel.org/wp-content/uploads/2024/10/CIEL_briefing-The-Risks-of-Geoengineering_October2024.pdf
- 108 NOAA Global Monitoring Laboratory, Mauna Loa Observatory. Trends in Atmospheric Carbon Dioxide (CO₂). <https://gml.noaa.gov/ccgg/trends/mlo.html>
- 109 R. Lindzen, W. Happer, and W. A. van Wijngaarden. (2024). „Net Zero Averted Temperature Increase.“ <https://co2coalition.org/wp-content/uploads/2024/07/Happer-Lindzen-Net-Zero-Policies-Will-Have-A-Trivial-Effect-on-Temperature-2024-07-15.pdf>
- 110 „Sutt: Eesti ei plaani süsinikukvoodi kulu elektrihaamadele kompenseerida.“ ERR, 23.02.2026. <https://www.err.ee/1609949399/sutt-eesti-ei-plaani-susiniukvoodi-kulu-elektrihaamadele-kompenseerida>
- 111 „Euroopa Liidu 2030. aasta kliimaeesmärgi võimaliku ambitsioonikuse suurendamise sotsiaalmajandusliku mõju ajakohastatud analüüs. LÕPPARUANNE“. KPMG, 2022 https://kliimaministeerium.ee/sites/default/files/documents/2023-05/L%C3%B5pparuanne_Ajakohastatud%20Kliimaeesm%C3%A4rkide%20M%C3%B5ju%20Anal%C3%BC%C3%BCs_2022.pdf
- 112 „Elektriautode ja kastirataste ostutoetust jagub veel!“ Sihtasutus Keskkonnainvesteeringute Keskus, 05.07.2023. <https://kik.ee/et/uudised/elektriautode-ja-kastirataste-ostutoetust-jagub-veel>

- 113 Questions and answers on simplification omnibus I and II. 26.02.2025. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_25_615
- 114 Kestlike toodete ökodisain. Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet, 04.02.2026. <https://ttja.ee/ariklient/ohutus/tooted-teenused/kestlike-toodete-okodisain>
- 115 „European chemical giants plot to weaken EU’s flagship climate policy.“ Politico, 10.02.2026. <https://www.politico.eu/article/european-chemical-giants-weaken-eu-flagship-climate-policy/>
- 116 Tallinna Ringkonnakohus: Enefit Power AS-i õlitehase kompleksluba on õiguspärase. 30.01.2026. <https://www.kohus.ee/ajakirjanikule/uudised/tallinna-ringkonnakohus-enefit-power-i-olitehase-kompleksluba-oigusparane>
- 117 EU COM(2024) 91 COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS „Managing climate risks – protecting people and prosperity.“ 2.2.Uncertainties and probabilities. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX%3A52024DC0091>
- 118 COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT: IMPACT ASSESSMENT REPORT, Part 2. Accompanying the document COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS. Securing our future. Europe’s 2040 climate target and path to climate neutrality by 2050 building a sustainable, just and prosperous society. {COM(2024) 63 final} - {SEC(2024) 64 final} - {SWD(2024) 64 final}. Annex 7, page 113. https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:6c154426-c5a6-11ee-95d9-01aa75ed71a1.0001.02/DOC_2&format=PDF
- 119 Finbar Curtin and Matthew G. Burgess (2026). „The empirically inscrutable climate-economy relationship.“ Preprint. https://osf.io/preprints/socarxiv/g8khf_v1
- 120 „Bjorn Lomborg: Net zero’s cost-benefit ratio is crazy high.“ 22.04.2025. <https://financialpost.com/opinion/bjorn-lomborg-net-zeros-cost-benefit-ratio-is-crazy-high>
- 121 Peaasjad MTÜ. Kliimamure. (külastatud 05.03.2026) <https://peaasi.ee/kliimamure/>
- 122 INTERVJU: Minister Andres Sutt keerutab kliimaseaduse tuleviku kohta. „Tööd tuleb teha“. 17.04.2026. <https://www.delfi.ee/artikkel/120568921/intervjuu-minister-andres-sutt-keerutab-kliimaseaduse-tuleviku-koh-ta-tood-tuleb-teha>
- 123 „Climate Activist Who Interviewed Greta Thunberg Comes Out to Warn Others About Being “Brainwashed“ by Climate Ideology.“ The Daily Sceptic, 04.02.2026. <https://dailysceptic.org/2026/02/04/climate-activist-who-interviewed-greta-thunberg-comes-out-to-warn-others-about-being-brainwashed-by-climate-ideology/>

- 124 „The science is not settled“: Irish climate scientist Professor Ray Bates speaks out against the mainstream narrative on climate alarmism, arguing that climate science has become „politicised“. Gript Media, 07.10.2021. <https://gript.ie/the-science-is-not-settled-irish-climate-scientist-speaks-out/>
- 125 Aufgelesen: „Ich habe es satt!“ LGheute, 14.09.2022. <https://www.lgheute.de/aufgelesen/10193-aufgelesen-ich-habe-es-satt.html>
- 126 „Distinguished Professor: „Fed Up“ With „Religious Climate Claptrap“... „Green Energy Fantasies“.“ NoTricksZone, 25.06.2022. <https://notrickszone.com/2022/06/25/distinguished-professor-fed-up-with-religious-climate-claptrap-green-energy-fantasies/>
- 127 Mörner, N. (2015) The Approaching New Grand Solar Minimum and Little Ice Age Climate Conditions. Natural Science, 7, 510–518. doi: [10.4236/ns.2015.711052](https://doi.org/10.4236/ns.2015.711052)
- 128 Valentina Zharkova (2020). „Modern Grand Solar Minimum will lead to terrestrial cooling.“ Temperature (Austin). 2020 Aug 4;7(3):217–222. <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC7575229/>

Aivar Usk kaitses diplomiinseneri kraadi tööstuselektroonikas (Dipl.Eng EE) Tallinna Polütehnilises Instituudis (TPI, nüüdne TalTech) aastal 1991, spetsialiseerudes Stockholmi Kuninglikus Tehnoloogiainstituudis (KTH) valminud diplomitöös „Automatiseeritud kalibreerimissüsteem multimeetrile HP3478A“ mõõteseadmete töö täpsuse tagamisele tarkvaraliste meetodite abil. Järgneva õppekorraldusliku ja õppearendustegevuse käigus Tallinna Tehnikaülikoolis käivitas ta muuhulgas aastatel 1994–1996 loengukursuse „Keskonnavaatlusaparatuur“ ning välis temperatuuri registreeriva avaliku veebiliidesega serveri projekti, mida kasutati õppetöös kursuses „Andmehõive- ja mõõtesüsteemid“, koostöös KTH Mõõtesüsteemide laboris paralleelselt loetud kursusega. Temperatuuriserver oli kesksel kohal tema 1998. aastal kaitsitud magistritöös „Hajutatud mõõtesüsteemid avatud andmehõrkudes“ (MSc EE) ning ta töötas TTÜ Elektroonikainstituudis ligi 12 aastat. Kuigi projekti eesmärgiks polnud keskkonnatemperatuuri meteoroloogia nõuetele vastav mõõtmine, andis see autorile põhjaliku sissevaate valdkonna probleemaaikasse.

Juba ettevõtluses tegutsedes rajas Aivar Usk ühtsesse infosüsteemi integreeritud kliimalabori ja raadiospektromeetriliste optiliste mõõtmiste labori erinevates kliimavõõrmetes (Arktikast troopikani) meresõiduohutuse infrastruktuuris töötavate valgussignaalseadmete katsetamiseks arendus- ja tootmisprotsessides, mis süvendas kliimateaduse mõistmiseks vajalikke taustateadmisi. Ta on kliimateaduses toimuvat diskussiooni iganädalaselt jälginud alates aastast 2020 ning on kliimaga seonduvaid teemasid käsitleanud kaheteistkümnes Eestis avaldatud artiklis, avalikus kommentaaris kliimaseaduse väljatöötamise kavatsusele ning kliimaseaduse vastuvõtmist vastustavas pöördumises Riigikogu saadikute poole.

Autor esindab käesolevas kirjutises ainuüksi iseennast, tuginedes faktidega tutvumisel välja kujunenud veendumustele. Mõttepaberi ettevalmistamine toimus eraviisiliselt, väljaspool tööaega ja tööandja ressursse kasutamata. Avaldatud seisukohtadel puudub igasugune seos autori tööandja seisukohtade ja poliitikate ning muude seotud organisatsioonidega.

Mõttepaberi tellis MTÜ Põhimõtte Koda. Täname abi eest Jaan Tõnissoni Postimehe Fondi ja Postimehe raamatukirjastust.

Keeletoimetaja Lea Arme
Kujundaja Kalle Müller
Kujunduskontseptsioon: Karl-Kristjan Nigesen
Projekti juht Veiko Lukmann

Väljaande autoriõigus:
Aivar Usk ja MTÜ Põhimõtte Koda, 2026

Kõik õigused on kaitsstud. Selle mõttepaberi ühtegi osa ei tohi reprodutseerida ega edastada ühelgi kujul ega ühegi vahendiga ilma autoriõiguse omaja kirjaliku loata.

ISBN 978-9908-50-122-2 (pdf)
ISSN (Põhimõtte Koja raportid ja mõttepaberid) 3125-5302